

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

Zhodnocení rozdílnosti ve zprostředkované a
nezprostředkované pěstounské péči optikou klíčového
pracovníka

Inka Dvořáková

© 2022 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Inka Dvořáková

Hospodářská politika a správa
Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Zhodnocení rozdílů ve zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péči optikou klíčového pracovníka

Název anglicky

Evaluation of differences between mediated and non-mediated foster care in perspectives of experts

Cíle práce

Cílem práce je zhodnotit dva přístupy k pěstounské péči dětí – zprostředkované (poskytované na profesionální bázi) a nezprostředkované (poskytované v rámci příbuzenské sítě dítěte). Východiskem je sociálně politický rámec rodinné péče se zvláštním zřetelem k roli státu jako aktéra utváření podmínek pěstounské péče.

Metodika

V první fázi práce autorka využije relevantních dokumentů, aby popsala institucionální vymezení pěstounské péče pro rodinné příslušníky dětí a pro profesionální pěstouny v systému sociálního zabezpečení ČR.

V druhé fázi autorka využije nestandardizovaného dotazování, aby zjistila klíčové faktory, které mohou ovlivnit kvalitu poskytované pěstounské péče. Dotazování proběhne mezi experty, kteří tzv. doprovázejí pečovatele (v roli dohlázele).

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

dotazování, pěstoun, pěstounská péče, náhradní rodinná péče, sociální zabezpečení

Doporučené zdroje informací

DISMAN, M. – UNIVERZITA KARLOVA. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.

DUNOVSKÝ, Jiří. Sociální pediatrie: vybrané kapitoly. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9254-9.

KOCOURKOVÁ, Jana a Ria ČERNÁ. Příběhy z praxe: Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou. 1. Chrudim: Amalthea, 2021. ISBN 978-80-904801-9-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

NOVOTNÁ, Věra. K problematice pěstounské péče. Právo a rodina. Praha 3: Wolters Kluwer ČR, 2010, 12(9), 6-10. ISSN 1212-866X.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Eva Kučerová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 11. 3. 2022

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 14. 3. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Zhodnocení rozdílnosti ve zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péči optikou klíčového pracovníka" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14.3.2022

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Evě Kučerové, Ph.D., za vedení bakalářské práce a také za její podporu, trpělivost a cenné rady. Velmi si vážím vstřícnosti a solidarity rektorátu ČZU, která vytvořila přátelské prostředí a předala mi cenné zkušenosti.

Dále bych ráda poděkovala svým rodičům, kteří mi umožnili studium, vždy mě plně podporovali a jsem vděčná za jejich lásku, velkou oporu a tvorbu potřebného zázemí. Rovněž patří můj dík zbytku mé rodiny a blízkým přátelům za podporu a trpělivost.

V neposlední řadě bych ráda vyzvedla podporu mnoha mých lékařů, především prof. MUDr. Anně Šedivé, DSc., MUDr. Pavle Vavřincové, CSc., MUDr. Lubošovi Vaňkovi a Klinice rehabilitace a tělovýchovného lékařství 2. LF UK a FN Motol, kteří měli vždy pochopení pro mou situaci a vždy mi pomohli naplnit má přání a integraci do intaktní společnosti.

Zhodnocení rozdílnosti ve zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péči optikou klíčového pracovníka

Abstrakt

V této práci je zhodnocení zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péče, a to nejen v legislativním rámci, ale i v samotné praxi. Práce hodnotí dva rozlišné přístupy k pěstounské péči v systému České republiky. Práce má dva dílčí cíle, prvním je zhodnocení institucionálního vymezení pěstounské péče v legislativním rámci systému sociálního zabezpečení v ČR, se zřetelem na dvě formy pěstounské péče, konkrétně zprostředkovanou a nezprostředkovanou. Druhý dílčí cíl identifikuje nástroje pro efektivní fungování instituce pěstounské péče, prostřednictvím vybrané doprovázející organizace, která porovná příbuzenskou, tedy nezprostředkovanou pěstounskou péči a profesionální, tedy zprostředkovanou pěstounskou péči. Práce poukáže na rozdílnost těchto dvou přístupů.

Klíčová slova: Náhradní rodinná péče, zprostředkovaná pěstounská péče, příbuzenská nezprostředkovaná pěstounská péče, doprovodná organizace

Evaluation of differences between mediated and non-mediated foster care in perspectives of experts

Abstract

In this work, evaluation is a mediator and non-mediator of foster care, not only in the legislative framework, but also in practice itself. The thesis evaluates two different approaches to foster care in the system of the Czech Republic. The work has two partial goals, the first is to evaluate the institutional definition of foster care in the legislative framework of the social security system in the Czech Republic, regarding two forms of foster care, namely intermediaries and non-intermediaries. The second goal identifies the tools for the effective functioning of the foster care institution, through a selected accompanying organization that compares relatives, therefore non-mediated foster care, and professional mediated foster care. The work points out the difference between these two approaches.

Keywords: Foster family care, mediated foster care, related non-mediated foster care, accompanying organization

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíl práce a metodika	11
2.1	Použité techniky	12
2.1.1	Typ výzkumu	12
2.1.2	Metodologie.....	12
2.1.3	Použité metody	13
2.1.4	Výběr a charakteristika respondentů	14
2.1.5	Výzkumné otázky.....	15
2.1.6	Otevřené kódování, seznam kategorií	15
3	Teoretická východiska	16
3.1	Historie pěstounské péče v českých zemích	16
3.2	Základní pojmy	18
3.2.1	Zdravá rodina	18
3.2.2	Porušená rodina	20
3.2.3	Identita a citové pouto	20
3.3	Náhradní rodinná péče.....	23
3.4	Typy pěstounské péče	25
3.4.1	Zprostředkovaný vs. nezprostředkovaný pěstoun.....	28
3.5	Doprovodná organizace.....	29
4	Shrnutí teoretické části.....	33
5	Vlastní práce.....	34
5.1	Charakteristika respondentů	34
5.1.1	Metodologická poznámka.....	36
5.1.2	Popis místa výzkumu	36
6	Výsledky a diskuse	37
6.1	Výsledky získaných dat.....	37
6.2	Diskuze	47
7	Shrnutí praktické části	60
7.1	Vlastní opatření.....	62
8	Závěr.....	63
9	Seznam použitých zdrojů	64

Seznam tabulek

Tabulka 1 Základní údaje o výzkumném souboru.....	35
Tabulka 2 Kategorie: I.A.....	37
Tabulka 3 Kategorie: I.B.....	38
Tabulka 4 Kategorie: II.A.....	38
Tabulka 5 Kategorie: II.B.....	39
Tabulka 6 Kategorie: III.A.....	40
Tabulka 7 Kategorie: III.B.....	41
Tabulka 8 Kategorie: IV.A.....	42
Tabulka 9 Kategorie: IV.B.....	44
Tabulka 10 Kategorie: V.A.....	45
Tabulka 11 Kategorie: V.A.....	46
Tabulka 12 Shrnutí praktické části.....	60

1 Úvod

Téma náhradní rodinné péče je často diskutováno a státem preferováno. Má z hlediska státu výhody před ústavní péčí ale rovněž jisté nevýhody, které dokládají i interní dokumenty a statistiky Ministerstva práce a sociálních věcí. Tato bakalářská práce se zabývá institucí pěstounské péče, státem podporovanou a kontrolovanou institucí. V současnosti dochází k institucionální proměně pěstounské péče v systému sociálního zabezpečení České republiky. Legislativním východiskem této změny je novela zákona o sociálně právní ochraně dětí, která vytváří podmínky pro profesionalizaci pěstounské péče, která zavádí odlišnou úpravu nároku na odměnu pěstouna, sjednocení hmotného zabezpečení pěstounů a další.

Téma se autorky dotklo po absolvování praxe v doprovodné organizaci, která doprovází příbuzenské i profesionální pěstouny. Práce s touto cílovou skupinou v autorce vyvolala celou řadu otázek. Začala především vnímat velké rozdíly mezi klasickou pěstounskou péčí, tedy dle novelizace zprostředkovanou, a příbuzenskou pěstounskou péčí, tedy nezprostředkovanou, kde každá péče má své specifické problémy, zájmy o služby či rozdíly v přístupu. V péči vykonávané příbuznými může docházet ke střetům zájmů jednotlivých aktérů, i když cíle mohou být obdobné. V představách laické veřejnosti někdy vznikají idylické obrazy o vztazích „zachráněného“ dítěte v pěstounské rodině, avšak i takové vztahy, ačkoli může jít o nejlepší řešení situace, jsou komplikované, bez ohledu na to, zda jsou či nejsou příbuzenské.

Novela Zákona o sociálně právní ochraně dětí nově definuje pojmy, jako je „zprostředkovaný“ a „nezprostředkovaný“ pěstoun. Formulace bude vycházet z toho, zda pěstouna zprostředkoval či nezprostředkoval krajský úřad. I přes identický cíl obou druhů náhradní péče o dítě se setkáváme s markantními rozdíly přístupů, motivace či pravidel, na což se bude snažit poukázat tato práce spolu se zvýšením povědomí o normativních změnách novely.

2 Cíl práce a metodika

Na počátku tvorby bakalářské práce se autorka bude věnovat studiu odborné literatury k výše uvedenému tématu. Bude se jednat o sociologickou a antropologickou literaturu, dále pak o odbornou literaturu, týkající se náhradní rodinné péče, pěstounské péče a v závěru si dovolí formulovat několik doporučení pro zlepšení kvality systému pěstounské péče.

Celkovým cílem je zhodnotit rozdílnosti ve zprostředkované, tedy profesionální, a nezprostředkované, tedy příbuzenské, pěstounské péči, a to nejen v legislativním rámci, ale i v samotné praxi. Zhodnotit tyto dva rozlišné přístupy k pěstounské péči institucionalizované v českém systému sociálního zabezpečení se zvláštním zřetelem k vlivu státu.

Tato práce má dva dílčí cíle. Prvním cílem práce je zhodnotit institucionální vymezení pěstounské péče v legislativním rámci systému sociálního zabezpečení v ČR. Hlavním záměrem je v hodnocení sledovat institucionální zřetel na dvě (výše zmíněné) formy pěstounské péče, konkrétně zprostředkovanou a nezprostředkovanou. Následně autorka podrobí vybrané legislativní normy studiu dokumentů kvalitativního typu a provede srovnání možností, které dává legislativní rámec jedné a druhé formě pěstounství. V legislativní úpravě státu, která v současné době prochází novelizací, vyvstává otázka, zda zostřuje rozdíly mezi profesionálními a příbuznými pečujícími osobami či naopak.

Druhý cíl práce je identifikovat rozhodující nástroje, které podporují či naopak brzdí efektivní fungování instituce pěstounské péče. I v tomto cíli bude brán zvláštní zřetel na dvě formy pěstounské péče. Tento cíl bude sledován prostřednictvím jedné vybrané doprovázející organizace, resp. sledováním zkušeností doprovázejících sociálních pracovníků. Studovaná organizace bude nezisková organizace poskytující tzv. doprovázení. Záměrem je zhodnotit efektivitu a analyzovat nástroje spadající do spektra působnosti doprovázející organizace, a to z pohledu samotných klíčových pracovníků. Porovnat příbuzenskou pěstounskou péči a profesionální pěstounskou péči optikou sociálních pracovníků a poukázat na rozdílnost těchto dvou přístupů. Autorka se rovněž zaměří na to, zda a popřípadě jak se liší nástroje, které se používají při svěřením dítěte do příbuzenské či profesionální pěstounské péče a zda existují rozdíly ve spolupráci s doprovázející organizací u příbuzenských či profesionálních pěstounů.

Aby autorka dosáhla první části očekávaných výsledků, využije techniku studia dokumentů a pro splnění druhé části využije techniky rozhovoru. V empirické části autorka prozkoumá a zhodnotí stanoviska klíčových pracovníků a nastíní nejpálčivější body doprovázení, s kterými se sociální pracovník denně ve své praxi potýká.

2.1 Použité techniky

2.1.1 Typ výzkumu

Vzhledem k citlivé povaze problému a cíli práce autorka zvolí kvalitativní výzkumnou strategii, která hledá odpověď na otázku „proč“. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, hledá důvody chování lidí, jejich příčiny a motivy, s cílem vytváření nového porozumění, nových hypotéz a nových teorií. Logika kvalitativního výzkumu klade vysoké psychologické a sociologické nároky na osobnost výzkumníka. Žižlavský uvádí: „V kvalitativní výzkumné strategii výzkumník neměří, nevymezuje proměnné veličiny, ale chce porozumět pojmům, které vytvořili „herci“ (aktéři) na „scéně“ každodenního života.“¹ Závěry vzniklé z kvalitativního výzkumu jsou vyhodnocovány subjektivně a mohou být ovlivněny účastníky výzkumu. Správně provedený kvalitativní výzkum tedy poskytuje vysokou míru validity na úkor relativně nízké míry reliability.²

2.1.2 Metodologie

Jako metodu sběru dat autorka zvolí neřízený, nestrukturovaný rozhovor. Rozhovor je nejdůležitější technikou sběru primárních dat v kvalitativním výzkumu. Vyžadované informace jsou získávány v přímé interakci s respondentem nebo v nepřímé interakci, například s využitím elektronických komunikačních systémů. Osobní dotazování je nejtradičnějším typem dotazování založeným na přímé komunikaci s respondentem.

Výhoda získávání dat tváří v tvář je rychlost (okamžitá reakce), neverbální osobní kontakt, použití neverbální komunikace a zpětná vazba. Nevýhodou je potřeba přítomnosti

¹ ŽIŽLAVSKÝ, Martin. *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3110-7., s. 15.

² DVOŘÁKOVÁ, Inka a Petr KOKAISL. Pokračování Církve československé husitské ve 21. století: Hospodářská a kulturní studia (HKS), 2019. *PEF ČZU: Hospodářská a kulturní studia* [online]. Praha: ČZU, c2005-2021, 26. 09. 2019 [cit. 2021-9-21]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/ls2019:cirkev_ceskoslovenska_husitska

respondenta na určitém místě a v určitý čas, delší časová dotace rozhovoru nebo jeho přerušování a obtížná příprava na promyšlenou odpověď.³

Mezi výhody rozhovoru patří menší nároky na iniciativu respondenta, ovšem je pro něj obtížnější vynechat odpověď na otázku. V rozhovoru je jisté, že respondent je vybrán do vzorku a také úspěšnost rozhovorů je vyšší než návratnost dotazníků. Jako nevýhody jsou uváděny - existence zkreslení vyvolaná tazatelem, pracnost, nákladovost a nízká míra anonymity.⁴

2.1.3 Použité metody

Při výzkumu autorka použije dvě základní metody, a to studium dokumentů a nestandardizovaný, nestrukturovaný rozhovor a při zpracování dat použije metodu otevřeného kódování.

Na začátku výzkumu autorka použije studium dokumentů, aby se dozvěděla více o předmětu výzkumu a jeho historii. Využije při studiu odbornou literaturu, legislativní prameny, tištěné a internetové zdroje týkající se pěstounské péče, v nichž nalezne potřebné informace související s danou problematikou a tyto informace použije v teoretické části bakalářské práce.⁵

Další krok výzkumu bude spočívat ve formulaci výzkumného problému, pro který byl zvolen nestrukturovaný rozhovor. U nestrukturovaného rozhovoru není určena struktura rozhovoru, pořadí či znění otázek. Používá se v případě, že neexistují žádné nebo velmi omezené znalosti o výzkumném problému a je používán na začátku výzkumu. Výhodou je náhled na zkoumaný jev, na který se můžeme zaměřit během dalšího výzkumného procesu. Nevýhoda spočívá ve značné časové náročnosti a procesu vyhodnocení.⁶ Po neřízeném, nestrukturovaném rozhovoru s klíčovými pracovníky, autorka získá vhled do problematiky náhradní rodinné péče. Rozhovor autorce poskytne podklad pro vytvoření návodu k rozhovoru, stanovení jádra – hlavní výzkumné otázky a výzkumných upřesňujících podotázek.

³ DVOŘÁKOVÁ, Inka a Petr KOKAISL. Pokračování Církve československé husitské ve 21. století: Hospodářská a kulturní studia (HKS), 2019. *PEF ČZU: Hospodářská a kulturní studia* [online]. Praha: ČZU, c2005-2021, 26. 09. 2019 [cit. 2021-9-21]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/l2019:cirkev_ceskoslovenska_husitska

⁴ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7., s. 141-143.

⁵ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7., s. 131-333.

⁶ LINDEROVÁ, Ivica, Petr SCHOLZ a Michal MUNDUCH. *Úvod do metodiky výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2016. ISBN 978-80-88064-23-7., s. 61-62.

Jako způsob vedení rozhovoru s respondenty autorka využije s předem definovaným souborem otázek. Pořadí otázek a jejich formulace může být během rozhovoru pozměněna. Rozhovor vyžaduje citlivost, dovednost, koncentraci a interpersonální porozumění. Za negativa při použití rozhovoru můžeme předpokládat obtížnější analýzu dat.⁷

2.1.4 Výběr a charakteristika respondentů

Výběr respondentů, kteří tvoří reprezentativní vzorek, je v práci záměrný. Sběr dat tvoří naslouchání vyprávění, kladení otázek a získávání odpovědí.⁸ Záměrný výběr se uskutečňuje na základě určení relevantních znaků, tj. znaků základního souboru, které jsou důležité pro dané zkoumání. „Metoda záměrného výběru je zřejmě vůbec nejrozšířenější metodou výběru, s jakou se při aplikaci kvalitativního přístupu setkáváme.“⁹ Miovský následně uvádí, že při použití metody záměrného výběru na základě stanovených kritérií cíleně vyhledáváme jen ty osoby, které nastolená kritéria splňují a zároveň jsou ochotny se do daného výzkumu zapojit.¹⁰

Pro svůj výběr výzkumného souboru se bude snažit autorka dodržet jasná kritéria. Respondentky výzkumu jsou klíčoví pracovníci doprovázející pěstounské rodiny. Respondentky ve výzkumu jsou sociální pracovnice malé doprovodné organizace, u kterých na jejich žádost a žádost zřizovatele neziskové organizace je zachována anonymita. K 31. 12. 2020 měla organizace uzavřeno 184 dohod o výkonu pěstounské péče, v pracovním poměru je zde 15 osob, u 8 klíčových pracovníků je uzavřen s organizací hlavní pracovní poměr a 3 mají uzavřenou dohodu o pracovní činnosti. Více než polovinu dohod o výkonu pěstounské péče má organizace uzavřenou s příbuzenskými, tedy nezprostředkovanými, pěstounskými rodinami.

Ve výzkumném šetření se autorka bude zabývat právě názory klíčových sociálních pracovníků a postoji na pěstounskou péči v České republice.

⁷ KOZEL, Roman. *Moderní marketingový výzkum: nové trendy, kvantitativní a kvalitativní metody a techniky, průběh a organizace, aplikace v praxi, přínosy a možnosti*. Praha: Grada, 2006. Expert (Grada). ISBN 80-247-0966-x., s. 142.

⁸ KOZEL, Roman. *Moderní marketingový výzkum: nové trendy, kvantitativní a kvalitativní metody a techniky, průběh a organizace, aplikace v praxi, přínosy a možnosti*. Praha: Grada, 2006. Expert (Grada). ISBN 80-247-0966-x., s. 157-159.

⁹ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4., s. 135.

¹⁰ Tamtéž.

2.1.5 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka I.: Jaké výhody v kontextu kvality péče o dítě spatřují sociální pracovníci ve zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péči?

Výzkumná otázka II.: Jaké nevýhody v kontextu kvality péče o dítě spatřují sociální pracovníci ve zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péči?

Výzkumná otázka III.: Co je specifické pro jednotlivé typy pěstounské péče?

Výzkumná otázka IV.: Jak hodnotí klíčoví pracovníci spolupráci pečujících osob s klíčovým pracovníkem?

Výzkumná otázka V.: Jaká je struktura poptávaných služeb pečujícími osobami?

2.1.6 Otevřené kódování, seznam kategorií

Otevřené kódování je technika, která byla vyvinuta v rámci analytického aparátu zakotvené teorie, avšak díky své jednoduchosti a zároveň účinnosti je používána a použitelná ve velmi široké škále kvalitativních projektů.¹¹

Na základě otevřeného kódování byl vytvořen, z použitých otázek při rozhovoru, seznam kategorií:

Kategorie: I.A Výhody kvality péče o dítě ve zprostředkované pěstounské péči

Kategorie: I.B Výhody kvality péče o dítě v nezprostředkované pěstounské péči

Kategorie: II.A Nevýhody kvality péče o dítě ve zprostředkované pěstounské péči

Kategorie: II.B Nevýhody kvality péče o dítě v nezprostředkované pěstounské péči

Kategorie: III.A Specifika pro pečující osoby zprostředkované pěstounské péče

Kategorie: III.B Specifika pro pečující osoby v nezprostředkované pěstounské péči

Kategorie: IV.A Rozdíly ve spolupráci s klíčovým pracovníkem u zprostředkovaných či nezprostředkovaných pěstounů

Kategorie: IV.B Rozdíl v zájmu o spolupráci s klíčovým pracovníkem u pečujících osob v nezprostředkované a zprostředkované pěstounské péči

Kategorie: V.A Služby, které jsou nejčastěji žádané pečujícími osobami ve zprostředkované pěstounské péči

Kategorie: V.B Služby, které jsou nejčastěji žádané pečujícími osobami v nezprostředkované pěstounské péči

¹¹ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0., s. 211

3 Teoretická východiska

Cílem teoretické části bakalářské práce je uvést čtenáře do problematiky, definovat základní pojmy, které s tématem souvisí, seznámit s formami náhradní rodinné péče a hlouběji ukázat druhy pěstounské péče. Bakalářská práce promluví o doprovodných organizacích, poskytne historický exkurz a statistické údaje.

3.1 Historie pěstounské péče v českých zemích

Počátky pěstounské péče v českých zemích lze spatřovat v instituci kojných, které byly služebnictvem šlechtictva. Bylo zvykem, že vyšší společnost svěřovala kojným či chůvám své děti na dva roky na venkov. Koncem 18. století se do péče začíná zapojovat stát vznikem nalezinců, v nichž pracovaly stále kojné a chůvy, kterým se ovšem přezdívalo pěstouni. Pěstounky si rovněž, jako před vznikem nalezinců, braly děti k sobě na venkov, nyní ale z nalezinců a na dobu šesti let. Nalezince se potýkaly s mnoha problémy, veřejné mínění nebylo nakloněno této formě péče. Docházelo k vysoké úmrtnosti dětí a byl problém s financováním, z těchto důvodů často zanikaly. V 19. století byly nalezince podporovány zemským fondem. Pěstounky musely splňovat finanční, zdravotní a mravní požadavky, ve skutečnosti nebyly dodržovány a pěstounkou obvykle byla žena chudá. Pěstounky dostávaly plat závislý na věku dítěte, čím bylo dítě starší, tím menší byl příspěvek, výše tedy byla naopak oproti současnému příspěvku na úhradu potřeb dítěte. Nalezinec vykonával rovněž dozor nad výkonem pěstounské péče, který ale nebyl účinný. Po nabytí šesti let bylo dítě předáno do kláštera a následně do domovských obcí, kde děti přiřadili k žádající rodině nebo byly živeny střídavě po domech v obci, v nejhorším případě žebrały. Pokrokovým zařízením byly okresní sirotčince, zakládány na podkladě zemského chudinského zákona z roku 1868.¹²

Roku 1902 zemský fond zřizuje sirotčí fond a následně za dva roky Okresní komise pro péči o mládež. Roku 1908 vzniká samostatná Česká zemská komise pro péči o mládež při Zemské školní radě.¹³

První právní ukotvení pěstounské péče bylo v obecném zákoníku občanském, a to jako institut převzetí do schovanství. Schovanství, nebo-li pěstounská péče, se zakládalo smlouvou

¹² MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8., s. 18.

¹³ MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8., s. 24-30.

a postavení schovance a biologických rodičů nebylo nikterak ovlivněno, rodiče mohli kdykoliv žádat o navrácení dítěte.¹⁴

Během první republiky byla pěstounská péče upravena veřejnoprávním předpisem č. 256/1921 Sb., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských. Tento zákon určoval, že pěstounská péče se zakládá na základě dohody a dohled nad péčí vykonává okresní soud, který rovněž vydával povolení pro výkon pěstouna.¹⁵

Po druhé světové válce nastaly změny. Nalezince byly změněny na „ústavy péče o dítě“, zrušeny byly okresní komise péče o mládež spolu s propracovaným systémem péče o ohrožené dítě a celkově se zrušily všechny formy pěstounské péče, mimo příbuzenskou pěstounskou péči.¹⁶ Rovněž zákon o rodině, přijatý v roce 1963, pěstounskou péči neobsahoval, přinesl ovšem právě institut svěřeni dítěte do výchovy jiné osoby než rodiče, tedy příbuzenskou pěstounskou péči. Až roku 1973 byl přijat veřejnoprávní zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, který stanovil rozhodujícím orgánem pěstounské péče soud.¹⁷

Další změny nastaly po roce 1989, kdy se postupně vypracovával návrh zákona o sociálně-právní ochraně dítěte a návrh novelizace zákona o rodině. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dítěte spolu se zákonem č. 360/1999 Sb., zrušily úpravu pěstounské péče zákonem č. 50/1973 Sb., a tato péče se stala součástí soukromoprávního zákona o rodině. Podmínky výkonu pěstounské péče zůstaly identické, ale významně se změnilo označení, kdy zaniklo pojmenování „dlouhodobá pěstounská péče“.¹⁸

Roku 2012 byl přijat zákon č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Novela nastavila standardy kvality a závazné postupy orgánů sociálně-právní ochrany dítěte a pověřené doprovodné organizace. Dále byla zavedena profesionalizace pěstounské péče. Legislativa nastavila sjednocení přípravy profesionálních

¹⁴ *Náhradní výchova dětí - možnosti a meze: kolokvium I.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008. ISBN 978-80-87146-05-7., s. 29.

¹⁵ NOVOTNÁ, Věra. K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*. Praha 3: Wolters Kluwer ČR, 2010, 12(9), 6-10. ISSN 1212-866X.

¹⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8., s. 28.

¹⁷ NOVOTNÁ, Věra. K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*. Praha 3: Wolters Kluwer ČR, 2010, 12(9), 6-10. ISSN 1212-866X.

¹⁸ NOVOTNÁ, Věra. K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*. Praha 3: Wolters Kluwer ČR, 2010, 12(9), 6-10. ISSN 1212-866X.

pěstounů a hmotného zabezpečení pěstounské péče.¹⁹ V roce 2021 přišla nejnovější novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která odděluje zprostředkovanou a nezprostředkovanou pěstounskou péči a zavádí příspěvek při pěstounské péči a zaopatřovací příspěvek pro mladého dospělého.²⁰

3.2 Základní pojmy

Hledáme-li zmínku o historii rodiny, máme dva odlišné prameny. Prvním je Bible, kde Bůh požehnal a řekl: „Plod'te a množte se a naplňte zemi.“ (Gn 1, 28) Pius XII. prohlásil: „Sociální ctnosti, bez nichž společnost nemůže existovat, si člověk osvojuje v rodině: lásku k bližnímu, ohleduplnost, snášlivost, spravedlnost, solidaritu, pietu, umění poslouchat i udílet rozkazy.“²¹ Druhým pramenem je dějepisná nauka, kde je popsán podrobně vývoj lidského jedince od jednoduchého organismu, až po člověka vzpřímeného – Homo erectus, který žil v tlupách, ve kterých lze pozorovat základ rodinného života.

Matějček ve své knize uvádí: „... domov je místo, kde žijí „naši“, což znamená naši lidé. Ti, kdo k nám patří a k nimž patříme my. Ti, kdo nás přijímají se sympatií a bez předsudků a k nimž se my chováme bez přetvářky. Tito „naši“ jsou podstatnou složkou našeho domova.“²² Pokud je domov dobrý, má potenciál předávat se do dalších generací. Lidské vztahy v domově mají důležitější význam než blahobyt a pocit domova si děti uvědomují již v brzkém věku.

3.2.1 Zdravá rodina

Definice rodiny zní jinak v sociologii, demografii, jinak odpoví právník nebo ekonom. Důležité je, aby pro dítě znamenala základní životní jistotu. Pro tuto práci je nejvhodnější definice, kterou uvádí Sobotková, citující Kramerovu definici rodiny: „Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními

¹⁹ Sněmovní tisk 564/0: Novela z. o sociálně-právní ochraně dětí. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Poslanecká sněmovna, 6. volební období, 2010-2013* [online]. Praha: PSP ČR, c1995-2021, 29. prosince 2011 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=564&CT1=0>

²⁰ Sněmovní tisk 911: Novela z. o sociálně-právní ochraně dětí. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Poslanecká sněmovna, 8. období, od 2017* [online]. Praha: PSP ČR, c1995-2021, 29. prosince 2011 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=911&CT1=0>

²¹ HÖFFNER, Joseph. *Manželství a rodina*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. Ordo socialis. ISBN 80-85959-49-6, s. 28-30.

²² MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 98 s. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6, s. 12.

manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty.“²³

Pro dítě je rodina prvotním modelem fungování společnosti a slouží jako prostředí primární socializace, které poznává, tudíž ovlivňuje jeho osobní vývoj a předurčuje jeho budoucí vztahy k okolnímu světu. Z tohoto důvodu je důležitá zdravá rodina, tedy místo, které se vyznačuje stálostí, vzájemnou identifikací, intimními vztahy a uspokojováním emocí, založené na základních principech soudržnosti, adaptability a komunikace.²⁴

Rodinné fungování označuje, jak rodina plní své funkce, mezi které patří:

- biologická (reprodukční) funkce
- ekonomická funkce
- výchovná funkce
- sociální funkce.²⁵

Pokud nejsou dostatečně naplňovány rodinné funkce, dochází k poruše rodiny zapříčiněné nesplněním požadavků a úkolů společností vyžadovaných, jedná se o selhání jednoho či více členů rodiny.²⁶ Dunovský uvádí: „Příčin poruch je velké množství a jsou vázány na jednu, na několik nebo na všechny základní funkce. Z nich nejvýznamnější je porucha funkce socializačně výchovné.“²⁷ Pro dítě je první sociální skupinou rodina, v níž se v útlém dětském věku odehrává prvotní proces socializace, která je důležitým milníkem pro utváření jeho osobnosti. Hartl a Hartlová socializačně výchovnou funkci definují jako: „Postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace“²⁸, znamená tedy celkovou péči o dítě, které se učí sociálními rolím, vzorcům chování, společenským normám, získává v rodině návyky a hodnoty, které jsou ve společnosti žádoucí.²⁹

²³ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny. 2.*, přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807-3672-508., s. 24.

²⁴ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny. 2.*, přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807-3672-508., s. 24-30.

²⁵ KREBS, Vojtěch a Jaroslava DŮRDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, 1997-. ISBN 80-7357-050-5., s. 344.

²⁶ DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9254-9., s. 102-108.

²⁷ DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9254-9., s. 102.

²⁸ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 978-80-7178-303-9., s. 548.

²⁹ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 978-80-7178-303-9., s. 548-549.

3.2.2 Porušená rodina

Porušená rodina je spojená především s disfunkcí, poruchou rodičovství, tedy nezájmem či neschopností o dítě kvalitně pečovat, trvale nebo dočasně. Tato porucha rodičovství má tři základní dimenze:

- Dimenze nemůže - objektivní důvody zdravotní, finanční či právní.
- Dimenze neumí - osobní charakteristika rodiče, mentální schopnosti.
- Dimenze nechce - nejzávažnější, rodič odmítá sladit osobní život s životem dítěte, a tak ho zanedbává.³⁰

Hlavními důvody poruchy rodičovství jsou nezralost či neschopnost vypořádat se s různými situacemi. Nezájem rodičů pečovat o potomka je důsledkem poruchy osobnosti, nejčastěji například psychopatie, maladaptace či disharmonie osobnosti. Pojmy jako jsou poruchy rodičovství či poruchy funkce rodiny často splývají ale nelze je zaměňovat, jelikož nejsou totožné.³¹

Poruchy funkce rodiny mají několik stupňů, dle nedostatečného plnění jedné či několika funkcí. Mezi dvě nejzávažnější poruchy spadá dysfunkce a afunkce. Dysfunkční rodina trpí závažnější poruchou jedné nebo více funkcí, čímž je prospěch a vývoj dítěte ohrožen či dokonce poškozen. Tyto rodiny potřebují soustavnou pomoc. Afunkční rodiny trpí natolik vážnými poruchami, že značným způsobem dítěti škodí či ho ohrožují. Rodina nemůže zajistit základní potřeby dítěte a sanace rodiny postrádá smyslu. V tomto případě je nutné odebrat dítě z takového prostředí.³²

3.2.3 Identita a citové pouto

Citová vazba mezi rodičem a dítětem je označovaná anglickým termínem „attachment“, v překladu „přimknutí“, „vztahová vazba“, „citové pouto“, „citová vazba“.³³ Pokud dítě vyrůstá v prostředí plném lásky a klidu, má bezpečné citové pouto a kladné vzpomínky. Pokud dítě vyrůstalo v negativním emocionálním prostředí, může být plné strachu, nenávisti a jelikož

³⁰ SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2015. ISBN 978-80-7395-955-5., s. 43-46.

³¹ DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9254-9., s. 102-108.

³² DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-040-86., s. 28.

³³ WINNETTE, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Scan, 2010. ISBN 978-80-86620-20-6., s. 2.

nezažilo bezpečné citové pouto se svým rodičem, s náhradní rodinou ho neumí navázat.³⁴ Neodmyslitelnou součástí života každého jedince, již od raného dětství, jsou blízké vztahy k druhým. Pokud nejsou naplňovány potřeby citového pouta k jedné stabilní osobě, může vzniknout tzv. porucha attachmentu, která má za následek neschopnost v budoucnu vytvořit fungující, uspokojující vztah s jinou osobou.³⁵

Výzkum v článku „Attachment difficulties and disorders“ ukázal, že mezi dětmi v pěstounské péči ve Velké Británii 2,5% vykazuje vícenásobné symptomy poruch attachmentu a dalších 18% vykazuje některé příznaky. Z výzkumu dále vyplývá, že mezi faktory, které zvyšují pravděpodobnost bezpečného pouta k pěstounovi, patří včasné osvojení, podpůrná a citlivá péče a stabilita prostředí, které poskytuje péči. Výzkum podpořil, aby osoby, které uvažují o pěstounské péči, absolvovaly školení o citlivé péči, než jim bude dítě svěřeno do péče, aby se tím podpořila stabilita dlouhodobého umístění dětí v náhradní rodině.³⁶ Také rozsáhlý soubor longitudinálních výzkumů „Attachment Security in Infancy“, poskytuje důkazy o zásadní roli vztahů raného připoutání v sociálním, emočním a kognitivním vývoji dětí.³⁷ Pro porozumění přijatému dítěti náhradními rodiči je důležité dozvědět se vše o jeho počátku života a historii. Náhradní rodiče se musí naučit, jak se k dítěti přiblížit a jaký výchovný styl zvolit, pak bude pro přijaté dítě snazší se k nové rodině připoutat a navázat citové pouto.³⁸ Aby si děti vytvořily bezpečný pocit identity, musí vyrůstat v prostředí, kde se cítí milované a bezpečně.

L. Heller a A. LaPierre zmiňují: „V případě, že jsou základní potřeby dítěte dlouhodobě neuspokojeny, nastává narušení zmíněného cyklu uspokojování potřeb a v důsledku toho dochází k narušení regulace nervové soustavy a zkrvení identity, které mají často celoživotní negativní dopady na fungování daného dítěte.“ a ukazují, že „To, co bylo v našem dětství

³⁴ WINNETTE, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Scan, 2010. ISBN 978-80-86620-20-6., s. 26-29.

³⁵ Attachment: o důležitosti citového pouta v životě, o jeho poruchách a léčení. *Asociace Dítě a Rodina, z.s.* [online]. Praha 2: Dítě a Rodina, c2015 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.ditearodina.cz/images/soubory/informacni-materialy/Attachment-O-dulezitosti-citoveho-pouta-v-zivote.pdf>

³⁶ TURNER, Melody, Helen BECK WITH, Robbie DUSCHINSKY, Tommie FORSLUND, Sarah Louise FOSTER, Barry COUGHLAN, Sanchita PAL a Professor CARLOE SCHUENGEL. Attachment difficulties and disorders. *InnovAiT: Education and inspiration for general practice* [online]. 2019, 12(4), 173-179 [cit. 2021-9-30]. ISSN 1755-7380. Dostupné z: doi:10.1177/1755738018823817

³⁷ LEBLANC, Élizabel, Fanny DÉGEILH, Véronique DANEALU, Miriam H. BEAUCHAMP a Annie BERNIER. Attachment Security in Infancy: A Preliminary Study of Prospective Links to Brain Morphometry in Late Childhood. *Frontiers in Psychology* [online]. 2017, 8 [cit. 2021-9-30]. ISSN 1664-1078. Dostupné z: doi:10.3389/fpsyg.2017.02141

³⁸ WINNETTE, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Scan, 2010. ISBN 978-80-86620-20-6., s. 12-69.

adaptační strategií, se v dospělosti stává maladaptivním chováním."³⁹ Jeroným zase poukazuje na problematiku dvojité identity v náhradní rodinné péči: „V dobrých časech, když se dítěti daří, tak je bílé. Ve špatných časech, když zažívá neúspěch, se považuje za Roma.“⁴⁰

Život s rodiči dává dětem možnost diskutovat o své minulosti a rodinné historii s lidmi, kteří jim mohou pomoci pochopit, odkud pocházejí. Pro děti, které nežijí se svými biologickými rodiči nebo s nimi nejsou v kontaktu, může být pochopení jejich minulosti obtížné a v jejich znalostech může být mnoho mezer. Bez tohoto chápání vlastního příběhu si děti mohou někdy vyčítat, že byly svěřeny do péče, mohou mít potíže s rozvíjením jasného pocitu, kdo jsou. Mohou také zažít konflikt loajality mezi svým pečovateli a jejich biologickou rodinou, zvláště pokud vstoupí do péče ve vyšším věku. Toto laické vnitřní já, má odborný název „totožnost“ nebo-li „identita“. Identita je odpověď na otázku, kdo a co jsem, co znamenám pro sebe a pro druhé a jaké místo zaujímám ve společnosti. Vývoj identity je postupný a má několik stěžejních období. Batolecí věk je utváření, od tří let se přihlíží k druhým dětem a ve věku osm až dvanáct let přichází otázka „Kdo jsem já?“. Pro zdravý vývoj osobnosti je podstatné uspokojení identity ve správném období a v odpovídající míře.⁴¹ Klimeš uvádí: „I když problémy s identitou postihují celou populaci, přesto největší dopad mají v oblasti náhradní rodinné péče (NRP), což je pochopitelné, protože děti v NRP si musejí vytvářet několik paralelních identit, což je samozřejmě náročnější než v normální situaci.“⁴²

Osobní identita označuje subjektivní pocity dětí, jejich odlišnosti od ostatních, jejich pocit jedinečnosti a individuality. Sociální identita na druhé straně odkazuje na způsoby, ve kterých se cítí být (nebo by chtěli být) stejní jako ostatní, typicky prostřednictvím identifikace s rodinou anebo kulturou vrstevníků. Faktory jako věk, pohlaví, náboženské pozadí, etnický původ, zájmy, vzory, nadání a koníčky hrají také roli v rozvíjejícím se pojetí sebe sama u dítěte.⁴³ Utváření identity je klíčové téma současnosti a její tvorba člověka provází celý život až do stáří, kdy člověk hledá smysl své existence.

³⁹ HELLER, Laurence a Aline LAPIERRE. *Uzdravení vývojového traumatu: jak trauma v raném dětství ovlivňuje naši schopnost seberegulace, vnímání sebe sama a schopnost navazovat vztahy*. Přeložil Lucie TĚŠNOVSKÁ. Olomouc: Fontána, [2016]. ISBN 978-80-7336-836-4., s. 50-51.

⁴⁰ JERONÝM, Klimeš. *Budování identity dítěte*. 1. Praha 7: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2008., s. 9.

⁴¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1., s. 118-122.

⁴² JERONÝM, Klimeš. *Budování identity dítěte*. 1. Praha 7: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2008., s. 45.

⁴³ RABURU, Pamela A. The Self- Who Am I?: Children's Identity and Development through Early Childhood Education. *Journal of Educational and Social Research* [online]. 2015 [cit. 2021-10-8]. ISSN 2239978X. Dostupné z: doi:10.5901/jesr.2015.v5n1p95

Při přijímání dítěte do pěstounské péče by tedy měla být respektována jeho vazba na biologickou rodinu, jeho identita, minulost i kultura. Hlavním smyslem kontaktu dítěte a biologické rodiny nemusí být vždy jen návrat dítěte do péče biologických rodičů ale podpora identity, přijetí a pochopení toho, proč vlastně nemůže dítě vyrůstat s rodiči. Důležité je také ujistění, že biologická rodina je i nadále součástí dítěte. Po svěřením dítěte do náhradní rodiny je nutné nastavit období, aby se dítě mohlo v nové rodině s pěstouny usadit.⁴⁴

3.3 Náhradní rodinná péče

Matějček uvádí poznatek: „Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají – a je pro ně zcela nepodstatné, zda-li tihle „jeho“ lidé na to mají či nemají potvrzení z porodnice.“⁴⁵ Dále uvádí, že náhradní rodina vyvolává dojem „náhražky“, něčeho zdánlivého, nepravého, „jakoby“.⁴⁶ Klimeš upozorňuje, že náhradní a biologické rodičovství je odlišné a připodobňuje rozdíly: „Jízda na tříkolce je jiná než jízda na bicyklu. Ano, v mnohém je to podobné – šlape se a kroutí říditky. Při jízdě na bicyklu však musíme navíc držet rovnováhu do stran. Jízda na kole není těžká, ale není to samozřejmost. Je to dovednost, kterou je třeba si osvojit. Podobný rozdíl je mezi náhradním a biologickým rodičovstvím.“⁴⁷ Pokud dítě z různých závažných důvodů nemůže být vychovááno biologickými rodiči, nastupuje náhradní rodinná péče, kterou nejlépe vystihuje definice Klimeše: „Náhradní rodinná péče je souhrnné označení pro všechny druhy nekolektivní péče o děti, o které se z nejrůznějších důvodů nemohou starat biologičtí rodiče.“⁴⁸

Legislativa definuje pět forem náhradní rodinné péče, dle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., části druhé, hlavy III., a to - poručenství, opatrovnictví, svěřením do péče jiné osoby, osvojení a pro naši práci stěžejní pěstounskou péči. Vzhledem k čl. 10 Ústavy ČR musí být respektovány vyhlášené mezinárodní smlouvy závazné pro Českou republiku. V oblasti pěstounské péče je nejdůležitější z těchto smluv Úmluva o právech dítěte, publikována pod č. 104/1991 Sb. Právní úprava pěstounské péče je dále obsažena v několika zákonech, rovněž jako ostatní formy péče, se nachází v občanském zákoníku v § 958-970, při rozhodování o pěstounské

⁴⁴ KOCOURKOVÁ, Jana a Ria ČERNÁ. *Příběhy z praxe: Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou*. 1. Chrudim: Amalthea, 2021. ISBN 978-80-904801-9-3., s. 32-42.

⁴⁵ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 98 s. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6., s. 16.

⁴⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 98 s. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6., s. 21.

⁴⁷ JERONÝM, Klimeš. *Budování identity dítěte*. 1. Praha 7: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2008., s. 6.

⁴⁸ JERONÝM, Klimeš. *Reakce na ambivalentní objekt*. Praha, 2002. Disertační práce. Univerzita Karlova-filosofická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Soňa Hermochová, CSc., s. 4.

péči se aplikuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, hmotné zabezpečení pěstounské péče najdeme v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře v hlavě sedmé, podrobněji pěstounskou péči a její dávky upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Zákon č. 359/1999 Sb., hovoří o právech a povinnostech pečujících v § 47a, kde identifikuje pěstounskou péči. Matějček definuje pěstounskou péči, jako: „Zvláštní formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečně hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.“⁴⁹ Předpis dále vytvořil státem garantovaný systém služeb určených pěstounským rodinám pro efektivnější a snadnější naplňování pěstounské péče a zvládání nových vztahů. Zákon dále upravuje práva a povinnosti pro osoby pečující a osoby v evidenci, přináší finanční zabezpečení rodin s dětmi v pěstounské péči či rozvoj náhradní rodinné péče. Zákon se rovněž detailně věnuje dávkám pěstounské péče, jejich výši, nároku, žádosti či vyplácení. Dávky se dělí na opakované, jako jsou příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při pěstounské péči a dávky jednorázové, jako jsou příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek při zakoupení motorového vozidla, příspěvek při ukončení pěstounské péče či zaopatřovací příspěvek pro mladého dospělého.

Výdaje na dávky pěstounské péče tvořily v roce 2020 3 981 mil. Kč,⁵⁰ což je 7,5 % státního rozpočtu, spolu s dávkami⁵¹ státní sociální podpory.⁵² Tento tzv. druhý pilíř⁵³ řeší sociální situace, které stát uznává za potřebné k řešení, jako je mateřství, výchova dítěte v rodině, sociálně právní ochrana rodiny a sociální prevence.⁵⁴

⁴⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 98 s. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6., s. 34.

⁵⁰ Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 9. 9. 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zakladni-ukazatele-z-oblasti-prace-a-socialniho-zabezpeceni-v-cr>

⁵¹ Státní rozpočet v kostce - 2020. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR, c2021, 27. 3. 2020 [cit. 2020-12-29]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2020-38000>, s. 27

⁵² Dávky státní sociální podpory jsou a) dávky poskytované v závislosti na výši příjmu 1. přírůvek na dítě, 2. příspěvek na bydlení, 3. porodné, b) ostatní dávky 1. rodičovský příspěvek, 2. pohřebné.

⁵³ Jsou vytvořeny tři vzájemně propojené oblasti, známy pod pojmem pilíře, které reflektují problémové sféry sociálního zabezpečení, rozdílné typy sociálních situací, které řeší. Tyto pilíře jsou: sociální pojištění, státní sociální podpora a třetí sociální pomoc – péče.

⁵⁴ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. Praha: Grada, 2012. Aktuální legislativa. ISBN 978-80-247-3724-9., s. 9-11.

3.4 Typy pěstounské péče

Legislativní termín pěstoun označuje osobu, která pečuje o dítě, které nemůže být vychováváno biologickými rodiči, poskytuje mu vlastní rodinu, výchovu, dětství a seznamuje ho s přirozeným prostředím rodiny, a to vše za státem daných jasných podmínek.⁵⁵

Pěstounskou péči legislativní dokument č. 359/1999 Sb., rozděluje na dva druhy, a to pěstounskou péči na přechodnou dobu do 1 roku, kterou poskytuje osoba v evidenci a dlouhodobou pěstounskou péči, kterou poskytuje pěstoun.⁵⁶ Počet pěstounů na přechodnou dobu se snižuje a nových žadatelů je málo. V roce 2019 poskytovalo přechodnou pěstounskou péči 631 rodin a v roce 2020 již jen 593.⁵⁷

Celosvětově se odhaduje, že v roce 2017 bylo 143 milionu dětí odděleno od svých biologických rodičů, a jejich počet stále stoupá. Přibližně 95 % dětí bylo umístěno do příbuzenské pěstounské péče.⁵⁸ Jak vyplývá ze statistik MPSV ve sledovaném období v roce 2020 bylo svěřeno na základě rozhodnutí 1564 dětí do pěstounské péče z toho 1013 do péče příbuzných nebo blízkých osob. Počet podaných žádostí dlouhodobých žadatelů o pěstounskou péči o zprostředkování náhradní rodinné péče za sledovaný rok 2020 byl 315.⁵⁹ Jak vyplývá z údajů Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) i v roce 2019 tvořili příbuzní 67 % pěstounské péče v ČR a jsou nejpočetnější skupinou v pěstounské péči. Přestože příbuzní dostávají děti do péče náhle, často ze dne na den, a v 64 % jde o prarodiče, podpůrné služby tyto skutečnosti nezohledňují.⁶⁰ Analýza Nadace Sírius a asociace Dítě a Rodina uvádí, že pětina nezprostředkovaných pěstounů ze zkoumaného vzorku je starší 60 let a poukazuje na

⁵⁵ PAZLAROVA, Hana, ed. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající*. 1. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7., s. 31.

⁵⁶ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁵⁷ Tisková zpráva: Praha, 26. ledna 2021 Novela o sociálně-právní ochraně dětí čeká na projednání v Poslanecké sněmovně. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 26. ledna 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/2061970/26_01_2021-TZ_novela_SPOD.pdf/

⁵⁸ STEENBAKKERS, Anne, Steffie VAN DER STEEN a Hans GRIETENS. The Needs of Foster Children and How to Satisfy Them: A Systematic Review of the Literature. *Clinical Child and Family Psychology Review* [online]. 2018, **21**(1), 1-12 [cit. 2021-10-14]. ISSN 1096-4037. Dostupné z: doi:10.1007/s10567-017-0246-1

⁵⁹ Statistiky. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, 25. 3. 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/statistiky-1>

⁶⁰ Unikátní výzkum o pěstounské péči příbuzných: v řadě ohledů se liší od ostatních pěstounů, přitom tvoří většinu. *SocioFactor: Výzkum, vzdělávání, projekty* [online]. Ostrava: SocioFactor, c2013-2021, 11. února 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/210211_TZ_Unikatni_vyzkum_Pribuzni-se-lisi-od-pestounu-pritom-tvori-vetsinu.pdf s. 1.

fakt, že v tomto druhu péče převažují osoby starší 50 let.⁶¹ Tento druh pěstounské péče také vykazuje významně vyšší procento zastoupení romského etnika.⁶²

Pěstounská péče je tedy forma náhradní rodinné péče státem podporovaná (dávky, uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče mezi pěstounem a doprovázející organizací) a kontrolovaná. Odlišuje se podle způsobu svěřeni dítěte do péče. Příbuzenská pěstounská péče, čili nezprostředkovaná, vzniká na základě podání žádosti příbuznými dítěte o jeho svěřeni přímo k soudu.⁶³ Příbuzenská skupina pěstounů je více heterogenní oproti zprostředkovaným pěstounům.⁶⁴ Nezprostředkovaná forma náhradní rodinné péče nemá povinnost účastnit se příprav na přijetí dítěte, neposuzují se jejich výchovné dovednosti, nejsou seznámeni s vývojovými potřebami, nespecifickými poruchami přijatých dětí a nemají dostatečné informace o právech a povinnostech spojených s výkonem pěstounské péče.⁶⁵

Zprostředkovaná pěstounská péče vzniká na základě podání žádosti o zprostředkování pěstounské péče u obcí s rozšířenou působností na odboru sociálně-právní ochrany dítěte. Zájemci o pěstounskou péči prochází psychologickým vyšetřením, posouzením předpokladů stát se náhradním rodičem a kurzem přípravy pro budoucí náhradní rodiče v rozsahu 48 hodin u dlouhodobých pěstounů a 72 hodin u pěstounů na přechodnou dobu.⁶⁶ Metodické doporučení MPSV č. 7/2009 poukazuje, že přípravy žadatelů mohou mít podstatný vliv na utvoření představy o náhradní rodinné péči a žadatele dopředu vybaví podstatnými znalostmi a dovednostmi při péči o přijímané dítě. Přípravy umožní žadatelům utvořit si konkrétní představu o budoucím fungování jejich rodiny v souvislosti s příchodem přijatého dítěte, o

⁶¹ Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf, s. 61

⁶² Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf, s. 28

⁶³ Předčasně ukončená pěstounská péče: Selhává pěstounská péče v České republice? Výzkumná zpráva. *Lumos: Czech Republic* [online]. Praha: Lumos, c2021, 9. 12. 2019 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://lumos.contentfiles.net/media/assets/file/Lumos_ZPRAVA_predcasne_ukonceni_pp.pdf, s. 9.

⁶⁴ Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf, s. 120

⁶⁵ Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf, s. 19 - 23

⁶⁶ Předčasně ukončená pěstounská péče: Selhává pěstounská péče v České republice? Výzkumná zpráva. *Lumos: Czech Republic* [online]. Praha: Lumos, c2021, 9. 12. 2019 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://lumos.contentfiles.net/media/assets/file/Lumos_ZPRAVA_predcasne_ukonceni_pp.pdf, s. 9.

fungování procesu přijetí dítěte, zjistí zde své kompetence, schopnosti a uvědomí si, zda jsou dost způsobilý k výkonu pěstounské péče.⁶⁷

Na podnět zájemců o náhradní rodinnou péči vznikl program přípravného kurzu PRIDE (Parent Resources for Information, Development and Education), což je komplexní způsob práce, dle reflexe vlastních zkušeností a potřeb náhradních rodičů. Do češtiny lze název přeložit jako „zdroje pro informování, rozvoj a vzdělávání náhradních rodičů“. Program je založen na následujících pěti kategoriích kompetencí, tedy znalostech a dovednostech, potřebných k úspěšnému provádění úkolů pěstounské péče.

1. Chránit děti a starat se o ně.
2. Naplňovat vývojové potřeby dětí a řešit opožděný vývoj.
3. Podporovat vztahy mezi dětmi (a jejich původními rodinami či blízkými osobami).
4. Vytvářet pro děti bezpečné pečující vztahy na celý život.
5. Pracovat jako člen tým.⁶⁸

Legislativa ukládá tyto povinnosti pěstounům:

- Především povinnost osobně a řádně pečovat o svěřené dítě v zákoně č. 89/2012 Sb.
- Povinnosti dle zákona č. 359/1999 Sb.,
 - V § 47b ukládá povinnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče s obecním úřadem pověřené obce nebo s tzv. doprovázející organizací.
 - V § 47a ukládá povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích.

⁶⁷ Metodické doporučení MPSV č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 2009 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-7.pdf/e86827bf-df9a-8bd2-692a-ce1a13e7f691

⁶⁸ Analýzy v oblasti náhradní rodinné péče. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 2015 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Analyza_PRIDE.pdf/3717ecfb-ff2c-51cc-81b8-f434f6c8c26c

- Umožnit naplňování a sledování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem, doprovázejícím klíčovým pracovníkem, pověřeným sledovat vývoj dětí.⁶⁹

V souladu s individuálním plánem ochrany dítěte má pěstoun povinnost udržovat, prohlubovat a rozvíjet sounáležitost dítěte s osobami blízkými, biologickou rodinou a zejména s rodiči, umožnit mu s nimi styk, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak. Právo na udržení pravidelného styku dítěte s biologickými rodiči je garantováno Úmluvou o právech dítěte a Úmluvou o styku s dětmi, omezit ho lze jen v případě, je-li to nezbytné a v nejlepším zájmu dítěte.⁷⁰ Publikace „Příběhy z praxe – kontakt dětí n NRP s biologickou rodinou“ upozorňuje, že smysluplnost kontaktu biologické rodiny s dítětem musí být v přínosu dítěte a vlivu na jeho stabilitu.⁷¹ Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., uvádí: „Pěstounská péče nemá dítěti zajistit jen vhodnou náhradu rodinné péče, ale má také naplňovat práva dítěte ve vztahu k biologické rodině.“⁷²

Dítě v pěstounské péči je pod ochranou státu, aby jeho potřeby byly naplněné, to má na starost několik osob. Nejdůležitější osobou je pěstoun, dále sociální pracovník dítěte z odboru sociálně-právní ochrana dětí a klíčový sociální pracovník doprovázející organizace.

3.4.1 Zprostředkovaný vs. nezprostředkovaný pěstoun

Novela zákona č. 359/1999 Sb., rozděluje pěstounskou péči na příbuzenskou a nepříbuzenskou, v nové úpravě je definována jako zprostředkovaná a nezprostředkovaná. Odměna pěstouna zprostředkovaného krajským úřadem se odvíjí od minimální mzdy, má charakter odměny a nárok na ni mají všichni zprostředkovaní pěstouni. Odměna je posuzována jako plat pro účely daní z příjmů fyzických osob, pojistného na sociálním zabezpečení a pojistného na všeobecném zdravotním pojištění.⁷³

⁶⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁷⁰ Sporů o děti přibývá a jsou vyhocenější. *Ombudsman veřejný ochránce práv* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 30. května 2018 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/sporu-o-deti-pribyva-a-jsou-vyhrocenejsi/>

⁷¹ KOCOURKOVÁ, Jana a Ria ČERNÁ. *Příběhy z praxe: Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou*. 1. Chrudim: Amalthea. ISBN 978-80-904801-9-3.

⁷² Sporů o děti přibývá a jsou vyhocenější. *Ombudsman veřejný ochránce práv* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 30. května 2018 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/sporu-o-deti-pribyva-a-jsou-vyhrocenejsi/>

⁷³ Pomoc ohrožený dětem se zlepši. *SOS dětské vesničky, z.s.* [online]. Praha: SOS dětské vesničky, c2021, 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.sos-vesnicky.cz/sos-pestounstvi/pro-pestouny/aktuality/pomoc-ohrozenym-detem-se-zlepsil/>

Novela také zavádí novou nezdaněnou dávku - příspěvek při pěstounské péči. Nezprostředkování, nebo-li příbuzenští, pěstouni nově pobírají tuto jednoduchou, příjmově netestovanou, nepojistnou sociální dávku, s názvem „příspěvek při pěstounské péči“ a její výše je určena výpočtem částky životního minima krát daný koeficient.⁷⁴ Důvodová zpráva poukazuje na zákonnou vyživovací povinnost prarodičů k dítěti, do které lze zařadit rovněž osobní péči o dítě, tedy rovněž pěstounskou péči prarodičů. Toto pravidlo vyživovací povinnosti k dítěti nelze aplikovat na příbuzenské pěstouny z řad příbuzných z pobočné linie jako jsou například sourozenci, tety či strýcové a z tohoto důvodu je u nich koeficient vyšší.⁷⁵

Dávky pěstounské péče jsou vyjmuty ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Odměna pěstouna má charakter plnění a poskytuje ho místně příslušná krajská pobočka Úřadu práce ČR. Odhadovaný finanční dopad novelizace je 0,26 mld. Kč. Naopak dojde ke snížení nákladů u dětí do 3 let umístovaných do dětských domovů ze sociálních důvodů.⁷⁶

3.5 Doprovodná organizace

Základem vztahu mezi pěstounem a doprovázející organizací je veřejnoprávní dohoda o výkonu pěstounské péče, kterou zavedla v roce 2013 novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a rovněž se řídí správním řádem v části páté, § 159-170. Dohodu uzavírá pečující osoba s vybranou doprovodnou organizací, na dobu trvání pěstounské péče a zaniká až zletilostí svěřeného dítěte nebo výpovědí pěstouna či doprovázejícího subjektu. Dohoda zabezpečuje tzv. doprovázení pečujících osob při hájení práv a oprávněných zájmů svěřených dětí v náročných životních situacích a podporu pěstounské péče prostřednictvím sociálních pracovníků doprovodné organizace.

V praxi se ustáleně používá termín klíčový pracovník, a i v této práci se bude tento termín běžně používat. V každé doprovodné organizaci je podstatný, hojně používaný, termín

⁷⁴Tisková zpráva: Senát podpořil posílení pěstounské péče. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 9. září 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/2061970/09_09_2021_OSPOD+v+Senátu.pdf/50b8f05c-6e04-09c5-6c81-75cfea0a6b6e

⁷⁵ Sněmovní tisk 911: Novela z. o sociálně-právní ochraně dětí. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Poslanecká sněmovna, 8. období, od 2017* [online]. Praha: PSP ČR, c1995-2021, 29. prosince 2011 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=911&CT1=0>

⁷⁶ Sněmovní tisk 911: Novela z. o sociálně-právní ochraně dětí. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Poslanecká sněmovna, 8. období, od 2017* [online]. Praha: PSP ČR, c1995-2021, 29. prosince 2011 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=911&CT1=0>

„klíčový pracovník“ (rovněž také doprovázející pracovník či průvodce rodiny), který žádný zákon nedefinuje. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a prováděcí vyhláška č. 505/2006 Sb., definují pouze termín sociální pracovník.⁷⁷ V zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dítěte, lze klíčového pracovníka nalézt pod pojmem „zaměstnanec pověřené osoby“. Tento klíčový pracovník sleduje průběh pěstounské péče, je nápomocný při řešení problémových situací a je zodpovědný za realizaci a průběh individuálního plánování.

Sociální pracovník musí naplňovat předpoklady pro výkon povolání dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, části osmé. Mezi základní předpoklady dle § 110 patří plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní, odborná způsobilost a musí jednat v souladu s etickým kodexem sociálních pracovníků, má vykazovat osobnostní rysy jako jsou empatie, naslouchání, odolnost vůči stresu, praktičnost a schopnost dobré komunikace.⁷⁸

Klíčoví pracovníci pracující v doprovodné organizaci plní služby, které poskytuje doprovodná organizace:

1. Sociálně právní poradenství
2. Pomoc a podpora při výchově a péči o svěřené dítě
3. Odborná pomoc – pomoc odborníka – psychologa, speciálního pedagoga, logopeda a dalších specialistů dle potřeby, případové konference, posilování rodičovských kompetencí prostřednictvím individuálních konzultací.
4. Vzdělávání – vzdělávání a další zvyšování znalostí a dovedností v rozsahu zákonných 24 hodin ročně. Pomoc při navyšování kompetencí náhradního rodiče, prostřednictvím seminářů, přednášek, kurzů, svépomocných skupiny a víkendových vzdělávacích pobytů.
5. Pomoc při kontaktu s původní a novou rodinou – pomoc při navázání, udržování a rozvíjení kontaktu s původní rodinou dítěte svěřeného do pěstounské péče. Asistovaný kontakt, podpora vztahu s biologickými rodiči, sourozenci, asistované předávání dítěte v pěstounské péči, pomoc se zpracováním historie dítěte, přijmutí dítěte do rodiny a předání dítěte z přechodné pěstounské péče.
6. Pomoc při vyřizování nezbytných záležitostí – při vyjednávání na úřadech, soudech a dalších institucích dle potřeby.

⁷⁷ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 109

⁷⁸ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

7. Respitní péče – odlehčovací služba v rozsahu 14 dnů za rok, pokud dítě dosáhlo věku 2 let. Příspěvek na pěstounem vybranou pobytovou akci pro svěřené dítě.
8. Pomoc při zajištění krátkodobé péče o svěřené dítě – u smluvních partnerů v rozsahu až 8 hodin denně dle dohody.
9. Pomoc při vyřizování nezbytných záležitostí – pomůžeme při vyjednávání na úřadech, soudech a dalších institucích dle potřeby.
10. Osvětové akce o náhradní rodinné péči

Subjektu, tedy doprovodné organizaci, s níž pěstoun uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, náležel v roce 2021 státní příspěvek na výkon pěstounské péče ve výši 48 000 Kč ročně na jednu uzavřenou dohodu, tedy na pěstounskou rodinu. Důvodová zpráva uvádí, že nejvyšší výdaj z tohoto příspěvku tvoří náklady na zaměstnance doprovodné organizace, a to 50-80 %. Jde zejména o výdaje na klíčové sociální pracovníky, kteří jsou s rodinou v pravidelném osobním kontaktu, který je nejméně jeden za dva měsíce. Jednomu klíčovému pracovníkovi, dle metodiky MPSV, má připadnout max. 20 rodin, aby byly všechny složky doprovázení efektivní⁷⁹ (odborné poradenství, případové konference, individuální plánování, podpora a rozvoj attachmentu a identity, mapování aktuálních potřeb, vedení záznamu o pěstounské rodině, asistovaný kontakt atd.). Doprovázení, jako služba pro pěstounské rodiny, je souborem dílčích služeb popsanych v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí.

Z příspěvku na výkon lze hradit:

- Podle prováděcí vyhlášky č. 473/2012, § 4 lze hradit osobní náklady klíčového pracovníka a další související náklady (věcné a provozní), vzdělávání a supervize zaměstnanců, provozní výdaje, v omezené míře náklady, které nepřímou souvisí s doprovázením tzv. nepřímé náklady (management organizace, administrativní zázemí a nenárokové složky platu u klíčových pracovníků).
- Podle zákona č. 359/1999 Sb., § 47a:
 - Lze hradit účelovou odlehčovací péči - dočasnou pomoc při péči v řádu hodin či dnů např. vážné onemocnění pěstouna.

⁷⁹ Tisková zpráva: Praha, 26. ledna 2021 Novela o sociálně-právní ochraně dětí čeká na projednání v Poslanecké sněmovně. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 26. ledna 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/2061970/26_01_2021-TZ_novela_SPOD.pdf/

- Lze hradit neúčelovou odlehčovací péčí - respitní příspěvek na letní tábor, školu v přírodě atd.
- Odborná pomoc - náklady na konzultace, poradenství, terapie poskytované jinou než doprovodnou organizací např. případová konference, psychologická a terapeutická pomoc.
- Vzdělávání - odborná literatura, lektor, pronájem, ubytování. **Doprovázející organizace je povinna zajistit pečující osobě bezplatné vzdělávání v rozsahu 24 hodin v 12 měsících po sobě jdoucích od data uzavření dohody o výkonu pěstounské péče.** Klíčový pracovník vypracovává plán vzdělávání pečující osoby.
- Podpora vztahu s rodiči a dalšími blízkými osobami např. tzv. **asistovaný kontakt.** Lze hradit náklady pracovníka, který připraví pěstounskou rodinu, biologickou rodinu a dítě na vzájemný kontakt, který doprovází a vyhodnocuje.⁸⁰

Kritériem určujícím úroveň kvality poskytování sociálně-právní ochrany dětí v doprovodné organizaci jsou standardy, které jsou vyjmenovány v příloze č. 1 vyhlášky č. 473/2012 Sb. Tyto standardy kvality lze vnímat jako nástroj pro měření kvality umožňující nadřízenému orgánu komparaci a metodické směřování. Jsou to závazné procesní postupy v jednotlivých oblastech, zajišťující kvalitní výkon sociálně právní ochrany dětí a jsou to zásady, na jejichž základě je vykonávána ochrana práv dětí.⁸¹

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče je neinvestičním transferem ze státního rozpočtu na pokrytí výše zmíněných nákladů doprovodných organizací poskytujících sledování výkonu pěstounské péče podle § 47b zákona č. 359/1999 Sb. a na poskytování poradenství dle § 4 vyhlášky č. 473/2012 Sb. Na výši státního příspěvku nemá vliv počet dětí svěřených osobě pečující. Na každou uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče náleží stejná částka státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Příspěvek a jeho čerpání je koncipován tak, aby doprovázející subjekty mohly pracovat s celkovou sumou, která se váže k rodinám, se kterými mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče. Z hlediska intenzity mohou rodiny využít

⁸⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dítěte

⁸¹ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5148-1., s. 244-246.

služby doprovázející organizace v menší či větší míře podle svých potřeb.⁸² V ČR byla na státní příspěvek na výkon pěstounské péče za rok 2020 vyplacena částka 588 832 000 Kč.⁸³

V roce 2021 činil příspěvek 48 000 Kč za kalendářní rok, novelizace zákona č. 359/1999 Sb., navýšila tento příspěvek na 54 000 Kč za kalendářní rok. Toto navýšení zajistí personální obsazení a odpovídající mzdové ohodnocení klíčových pracovníků, aby jejich doprovázení bylo max. 20 pěstounských rodin. Novelizace dále nastavila nový mechanismus při změně doprovázejícího subjektu tak, že toto je možné maximálně dvakrát ročně. Tímto se zamezí duplicitnímu čerpání příspěvku, zjednoduší se administrativa a MPSV získá podrobný přehled o čerpání tohoto příspěvku za uplynulý kalendářní rok.⁸⁴

4 Shrnutí teoretické části

Teoretická část práce přibližuje problematiku náhradní rodinné péče se zaměřením na pěstounskou péči. V této části je nastíněná historie náhradní rodinné péče v českých zemích, přiblížena následující praktická část, její cíle, výzkumné otázky a metoda zkoumání. Rovněž jsou zde vysvětleny základní pojmy jako je zdravá rodina, porušená rodina a jaký má tato rodinná situace vliv na citové pouto dítěte a jeho identitu. Je zde objasněna problematika náhradní rodinné péče se zaměřením na pěstounskou péči, kde je poukázáno na rozdíl zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péče. Závěrem teoretické části je objasněna doprovodná organizace, s kterou má pečující osoba povinnost uzavřít dohodu o doprovázení při pěstounské péči. Na teoretickou část navazuje praktická část, kde autorka spolupracuje právě s klíčovými pracovníky doprovodné organizace, která doprovází pěstouny a poskytuje své služby zprostředkovaným i nezprostředkovaným pečujícím osobám.

⁸² LUSKOVÁ, Daniela, Jaromíra KOTÍKOVÁ, Linda SOKAČOVÁ, Lenka ŠILHÁNKOVÁ, Miroslava HORECKÁ, Pavlína JIRÁČKOVÁ a Lukáš PAVEL. *Hodnocení účelnosti využití státního příspěvku na výkon pěstounské péče na činnosti realizované v rámci doprovázení osob pečujících a osob v evidenci, vyčíslení nákladů na jednotlivé činnosti, které jsou součástí doprovázení*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-402-6., s.29.

⁸³ Zpráva o činnosti Úřadu práce České republiky 2020. *Úřad práce ČR* [online]. Praha: MPSV, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/zprava-o-cinnosti>

⁸⁴ Sněmovní tisk 911: Novela z. o sociálně-právní ochraně dětí. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Poslanecká sněmovna, 8. období, od 2017* [online]. Praha: PSP ČR, c1995-2021, 29. prosince 2011 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=911&CT1=0>

5 Vlastní práce

Cílem výzkumné části je nalézt odpovědi týkající se problematiky přiblížené teoretickou částí. Neřízené, nestrukturované rozhovory s klíčovými pracovníci z konkrétní doprovodné organizace budou hodnoceny metodou otevřeného kódování.

Celkovým cílem práce je zhodnotit rozdílnosti ve zprostředkované, tedy profesionální, a nezprostředkované, tedy příbuzenské, pěstounské péči, a to nejen v legislativním rámci, ale i v samotné praxi. Tato práce má také dva dílčí cíle - prvním je zhodnotit institucionální vymezení pěstounské péče v legislativním rámci systému sociálního zabezpečení v ČR s ohledem na dvě rozdílné formy. Druhý cíl práce je identifikovat rozhodující nástroje, které podporují či naopak brzdí efektivní fungování instituce pěstounské péče, opět se zřetelem na dvě formy pěstounské péče.

5.1 Charakteristika respondentů

Pro svůj výběr výzkumného souboru jsem se snažila dodržet jasná kritéria. Respondentky výzkumu jsou sociální pracovníce, které doprovázejí pěstounské rodiny. Do výzkumu jsem zařadila výpovědi sociálních pracovníc, a to z toho důvodu, že jsou ve větší spolupráci s náhradními rodinami. Díky mé účasti na osvětových akcích na podporu náhradních rodin a absolvované praxi v doprovodné organizaci se přikláním k názoru, že sociální pracovníce jsou sdílnější a otevřenější k rozhovoru.

U výzkumného cíle bylo šetření prováděno u šesti klíčových pracovníc (respondentky A, B, C, D, E, F) a bylo realizováno šest rozhovorů s osobami, jejichž základní údaje jsou pro lepší přehled znázorněny graficky v následující tabulce. Tabulka uvádí pro představu kolik doprovází klíčové pracovníce rodin a strukturu pěstounské péče doprovázených rodin. Rozdělení jednotlivých typů pěstounské péče u svěřených rodin je zcela náhodný a počet doprovázených rodin je maximálně 20, pokud sociální pracovníce doprovází rodin méně, má zkrácený pracovní úvazek.

Tabulka 1 Základní údaje o výzkumném souboru

Č.	Označení klíčových pracovníc	Počet doprovázených rodin nezprostředkované péče	Počet doprovázených rodin zprostředkované péče	
			přechodné	dlouhodobé
1.	Paní A	15	4	1
2.	Paní B	8	10	2
3.	Paní C	3	8	9
4.	Paní D	5	3	5
5.	Paní E	10	5	5
6.	Paní F	10	2	8

Zdroj: Vlastní výzkum

Charakteristika vzorku respondentů:

Z důvodu zachování anonymity byla jména respondentů pozměněna na počáteční písmena abecedy. První respondentka je označena jako paní A.

Všechny respondentky mají vysokoškolské vzdělání, které je nutností k práci sociální pracovníce, rozdílnost je v absolvování bakalářského či magisterského programu a v oboru sociální práce či sociální práce a speciální pedagogika. Všechny v dané doprovodné organizaci pracují několik let, a to od 2-9 let.

Respondentka A: V předchozím zaměstnání vykonávala sociálního pracovníka v sociálně aktivizačních službách pro rodinu. Sama je matkou dvou dětí.

Respondentka B: V předchozím zaměstnání vykonávala sociálního pracovníka v azylovém domě pro matku a dítě. Sama je matkou jednoho dítěte.

Respondentka C: V předchozím zaměstnání vykonávala poradenského pracovníka v centru protidrogové prevence. Sama je bezdětná.

Respondentka D: V předchozím zaměstnání vykonávala sociální pracovníci na odboru sociálních věcí, oddělení péče o rodinu a děti (pozice sociální pracovník na úseku náhradní rodinné péče). Sama je nezprostředkovanou pěstounkou.

Respondentka E: V předchozím zaměstnání vykonávala terénní sociální práci s jednotlivci i rodinami v tématech bydlení, zadluženosti, zaměstnanosti. Sama je matkou dvou dětí.

Respondentka F: V předchozím zaměstnání vykonávala kurátorku pro mládež. Sama je zprostředkovanou pěstounkou na dlouhodobou pěstounskou péči.

5.1.1 Metodologická poznámka

Všechny respondentky jsem oslovila osobně a dříve, než jsem je požádala o jejich vyjádření k účasti na výzkumu, jsem jim ve stručnosti představila obsah mé práce a její hlavní cíl. Současně jsem je ubezpečila o zachování důvěrnosti a anonymity. Respondentky jsem poznala při realizaci praxe v doprovodné organizaci, a na společných akcích doprovodných organizací „Hledáme rodiče“.

V první řadě jsem respondentky seznámila s cílem a účelem našeho rozhovoru a když jsem žádala pracovnice o spolupráci na tomto výzkumu, měla jsem podle mého názoru snadnější pozici, neboť jsem všechny pracovnice znala. Domnívám se, že i díky tomu se mi podařilo vytvořit atmosféru důvěry, což přispělo k větší otevřenosti ve výpovědích. Každá respondentka byla požádána o souhlas s rozhovorem. Odmítnutí některých respondentek jsem respektovala. Nejčastější byl uváděn důvod pracovní vytíženosti.

5.1.2 Popis místa výzkumu

Po domluvě s respondenty bylo zvoleno místo, kde rozhovory budou realizovány a také zapisovány. Respondentky nesouhlasily s nahráváním na diktafon, a tak jsem si dělala podrobné zápisky. Rozhovor probíhal ve známém prostředí doprovodné organizace. Jako určitou nevýhodu vidím v tom, že se rozhovory mohly odehrávat až po dohodnutých konzultacích klíčových pracovníků v rodinách, a to již byla únava často opravdu značná. Na druhou stranu je to okamžik z celého pracovního dne, kdy si pracovnice společně udělají kávu a hovoří o všem, co se děje v rodinách. Rozhovor se vedl podle možností, buď na kuchyňce, nebo v kanceláři pracovnice. Vše záleželo na kapacitním naplnění organizace. Nicméně obě tato místa jsou pro klíčové pracovnice jejich územím, kde se cítí bezpečně.

Průběh rozhovorů s klíčovými pracovníci byl bezproblémový. Mluvily samostatně, plynně a jasně. Respondentky měly dostatečný časový prostor pro rozmyšlení si odpovědi na položenou otázku a měly možnost, a z mé strany snahu, o objasnění položené otázky při nepochopení. Délka trvání byla v rozmezí hodiny a půl až tří hodin.

6 Výsledky a diskuse

6.1 Výsledky získaných dat

Kategorie: I.A Výhody kvality péče o dítě ve zprostředkované pěstounské péči

Tabulka 2 Kategorie: I.A

Kategorie: I.A – Výhody kvality péče o dítě ve zprostředkované pěstounské péči.			
Připravenost na výkon pěstounské péče	Dobré rodinné fungování	Spolupráce s odborníky	Zájem o podporu při zvyšování výchovných dovedností
6	4	3	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Komentář: Největší výhody respondentky, v kvalitě péče o svěřené dítě, spatřují v připravenosti zprostředkovaných pěstounů. Pěstouni se na rozdíl od nezprostředkovaných pěstounů poměrně dlouho a soustavně připravují na přijetí dalšího člena do své rodiny a na základě získaných informací žadatelé o pěstounskou péči své rozhodnutí pečlivě zvažují a také přehodnocují. Teprve poté přichází na řadu proces zařazení do registru žadatelů, ve kterém jsou odborně posouzeni psychologem a sociálním pracovníkem. Respondentky B, D a F uvádí příklad připravenosti spojený s poruchami attachmentu, respondentky A, C a E zmiňují připravenost na výchovné problémy a všechny se vyjadřují, že ve zprostředkované pěstounské péči spatřují připravenost na poruchy učení.

Respondentky A, B a C uvádí, že zprostředkovaní pěstouni se nebrání spolupráci s odborníky, mají velký zájem o znalost problematiky náhradní rodinné péče. Respondentky D, E uvádí, že pěstouni nemají problém požádat o zajištění potřebné podpory ve vzdělávacích aktivitách, či s vyhledáním odborné pomoci v případě potřeby u výchovných problémů svěřených dětí.

Respondentky A, B, D a F uvádí, že koheze, adaptabilita a resilience rodiny je u těchto pěstounů výborná, stejně jako sociální podpůrná síť, socioekonomická stabilita a kulturní úroveň rodiny.

Kategorie: I.B Výhody kvality péče o dítě v nezprostředkované pěstounské péči

Tabulka 3 Kategorie: I.B

Kategorie: I.B – Výhody kvality péče o dítě v nezprostředkované pěstounské péči.		
Identita	Životní příběh	Absence změn
6	2	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Komentář: Všechny respondentky spatřují největší výhodu v kvalitě péče o dítě v nezprostředkované pěstounské péči v jeho identitě, která je dítěti známá. Dítě zůstává součástí biologické rodiny a jeho identita zůstává zachována.

Respondenty D a F se vyjadřují z vlastní zkušenosti z výkonu pěstounské péče, že pro zdravý vývoj svěřených dětí je zásadní znalost vlastního životního příběhu a svých kořenů, což tvoří nedílnou součást jejich identity.

Respondentky A a B doplňují, že dítě, které je předáno do péče k příbuzným, se zklidní a pozitivní je také to, že často nemusí změnit školu, okruh kamarádů a podobně.

Kategorie: II.A Nevýhody kvality péče o dítě ve zprostředkované pěstounské péči

Tabulka 4 Kategorie: II.A

Kategorie: II.A – Nevýhody kvality péče o dítě ve zprostředkované pěstounské péči.	
Problémy s osobním kontaktem s biologickou rodinou dítěte	Problémy s kontaktem s biologickou rodinou dítěte pomocí sociálních sítí
4	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Komentář: Respondentky A, B, D, a E uváděly, že časté problémy u zprostředkované pěstounské péče spatřují v kontaktu s biologickou rodinou, ačkoliv jsou si vědomy, že jedna z podmínek výkonu pěstounské péče je schopnost spolupracovat s původní rodinou zejména při osobních setkáních. Respondentka B uvádí: „Zprostředkované pečující osoby biologickou rodinu jako součást minulosti dítěte občasně vůbec nepřijmou.“. Ze čtyř respondentek dvě respondentky A a B uvádí, že pečující osoby často používají jako argument, proč se dítě neseťká s biologickou rodinou osobně, následovně: „Dítě k matce nemá vytvořený citový

vztah, necítí se s ní samo bezpečně.“. Respondentka E k tomuto dodává: „Kontakt s dětmi je často navázán pomocí sociální sítě bez vědomí pečujících osob je to snadný způsob ovšem špatně kontrolovatelný kontakt“, zejména v pubertálním období dětí.

Respondentka D se vyjadřuje: „...legislativa nemá dostatečně zpracované téma pro práci s biologickými rodiči a návrat do původní rodiny. V případě umístění dětí do nezprostředkované pěstounské péče se tento problém často vynořuje.“

Kategorie: II.B Nevýhody kvality péče o dítě v nezprostředkované pěstounské péči

Tabulka 5 Kategorie: II.B

Kategorie: II.B – Nevýhody kvality péče o dítě v nezprostředkované pěstounské péči.			
Nedostatečná připravenost na výkon pěstounské péče	Neochota ke spolupráci	Nevhodný výchovný model	Zásahy biologických rodičů do výchovy
5	3	2	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Komentář: V otázce nevýhod kvality péče o dítě se respondentky A, B, D, E a F vyjadřují k absenci přípravného řízení pro náhradní rodinnou péči a vnímají, že tím, že nezprostředkování pěstouni neprocházejí odborným posuzováním, stává se, že rodina, která již při výchově selhala, nyní působí na svěřené dítě a má stejné vzorce chování a opakuje stejné výchovné chyby.

Respondentka A k tomuto dotazu uvádí: „Neochota ke spolupráci s odborníky se objevuje u příbuzenských pěstounů z řad prarodičů, kteří jsou ustálení ve svých rolích a rodina kryje sama sebe i při pokračující disfunkčnosti.“. Respondentky B a D se také vyjadřují ke špatné spolupráci příbuzenských pěstounů s odborníky a přisuzují to vyššímu věku a nízké vzdělanosti těchto pěstounů. Fakt vyššího věku a to, že někteří docházeli na speciální školu, spolu s jejich častým nedokončeným vzděláním, sebou nese neschopnost rozvíjet dítě ve školní přípravě, což se projevilo zejména nyní v distanční výuce. Respondentky B a D se dále vyjadřují, že neochota ke spolupráci s odborníky a doprovodnou organizací se nyní po novelizaci zákona ještě prohloubí.

Respondentka B uvádí: „V rodinách nezprostředkovaných pěstounů se ve výchově uplatňuje zejména benevolentní přístup, výchova v rodině je volná, není disciplinovaná, organizovaná a

vychází z aktuálních potřeb dítěte. Pěstouni se snaží zajistit hlavně základní potřeby dětí a slabě povinnosti související se školní docházkou.“. Respondentka C uvádí, že nezprostředkované pečující osoby mají svůj názor a často si myslí, že vše, co dělají, je správně a říká: „Za to, co se děje v pěstounské rodině viní lidi kolem a často druhého z rodičů, s kterým nejsou biologicky spřízněni.“.

Respondentka F, hovořící i z vlastní zkušenosti, jako nevýhodu spatřuje nevhodné zásahy biologických rodičů do výchovy a to, že: „...vůči příbuzenským pěstounům nemají biologičtí rodiče zábrany.“.

Kategorie: III.A Specifika pro pečující osoby zprostředkované pěstounské péče

Tabulka 6 Kategorie: III.A

Kategorie: III.A – Specifika pro pečující osoby zprostředkované pěstounské péče.		
Využití průběžného vzdělávání	Udržení hranic s biologickou rodinou	Spolupráce s odborníky
4	3	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Komentář: Respondentky A, D, E a F uvádí, že zprostředkovaní pěstouni se často více snaží plně využít potenciál průběžného vzdělávání. Respondentky D a E uvádí, že vzdělávání berou jako svou povinnost a podporu ve výchově přijatého dítěte.

Respondentky B a F přidávají, že častěji žádají zprostředkovaní pěstouni psychologické, terapeutické nebo jinou odbornou pomoc.

Respondentky A, B a C uvádí, že zprostředkované pečující osoby lépe udrží hranice s biologickou rodinou, respondentky A a C dodávají, že zprostředkované pečující osoby mívají předsudky vůči biologické rodině.

Kategorie: III.B Specifika pro pečující osoby v nezprostředkované pěstounské péči

Tabulka 7 Kategorie: III.B

Kategorie: III.B – Specifika pro pečující osoby v nezprostředkované pěstounské péči.				
Neochota ke spolupráci	Špatná finanční situace rodiny	Věk pěstounů	Neochota ke vzdělávání	Intimita rodiny
6	6	6	6	4

Zdroj: Vlastní výzkum

Komentář: Všechny respondentky uváděly, že v příbuzenské pěstounské péči se objevují jevy, které jsou specifické pouze pro tuto formu náhradní rodinné péče.

Respondentky A, B, C a D uvádí, že nezprostředkovaní pěstouni, zejména z řad prarodičů, více ochraňují intimitu své rodiny a rodinného soužití. Respondentka A uvádí: „*Příbuzenští pěstouni často brání ve styku s biologickým rodičem zejména s tím, který s ním není v příbuzenském svazku.*“. Respondentky B, C a D ještě dodávají, že v případě biologického svazku s rodičem často nekriticky přehlížejí negativní vliv biologického rodiče, kterého omlouvají.

Za velké specifikum nezprostředkované pěstounské péče považují respondentky A, B a F věk pěstounů a to, že péči nejčastěji poskytují prarodiče dítěte a s tím respondentky C, D a E zmiňují problematickou komunikaci. Pro efektivní vzájemnou komunikaci musí být podávány podstatné informace srozumitelné, mluvit se musí zřetelně, jasně a stručně. Musí být také poskytnutý prostor pro dotazy nebo na případnou rekapitulaci informací.

Respondentky A, B, D a E se shodují na neochotě nezprostředkovaných pečujících osob k průběžnému vzdělávání. Respondentky C a F uvádí, že pečující osoby vzdělávání hodnotí jako nedůležité vzhledem k tomu, že již vychovaly několik dětí, a přitom opakují stejný výchovný styl, jako u rodičů svěřených dětí, který vedl k selhání biologických rodičů. Respondentka E uvádí: „*Nemáme prostředky k tomu, abychom je donutili se aktivně účastnit vzdělávání. Většinou si to zde pouze odsedí a na kvalitu poskytované péče vzdělávání nemá vliv.*“.

Další specifikum, v čem se objevuje shoda všech respondentek, je v tom, že v nezprostředkované příbuzenské pěstounské péči se více vyskytuje neochota ke spolupráci s odborníky při výchově dětí.

Shoda všech respondentek panuje i v tom, že v případě příbuzenské pěstounské péče je častější špatná finanční gramotnost, a jak uvádí respondentka C: „*Kromě jedné rodiny, je proti všem rodinám, které doprovázím, vedeno exekuční řízení. Nejčastěji jsem v kontaktu s exekutorským úřadem nebo insolvenčním správcem.*“. Respondentka B k tomuto uvádí: „*Velmi často jsou nezprostředkovaní pěstouni překvapeni faktem, že je jim strhávána dlužná částka z odměny pěstouna a oni s touto situací nepočítali.*“. Respondentka D hodnotí, že v případě, že je téma vzdělávání zaměřené na finanční gramotnost, tak je často pěstouny negativně vnímáno. Respondentky A a E vyjadřují obavu z novelizace zákona, kde nezprostředkovaní pěstouni již nejsou státními pojištěnci, a tím může vznikat další zadlužování příbuzenských pěstounských rodin.

Kategorie: IV.A Rozdíly ve spolupráci s klíčovým pracovníkem u zprostředkovaných a nezprostředkovaných pěstounů

Tabulka 8 Kategorie: IV.A

Kategorie: IV.A – Rozdíly ve spolupráci s klíčovým pracovníkem u zprostředkovaných a nezprostředkovaných pěstounů.				
V navázání spolupráce	V rozvoji identity svěřeného dítěte	Ve vnímání klíčového pracovníka	V otevřenosti	V zájmu o spolupráci
6	5	4	4	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Komentář: Respondentky A, D, E a F uvádí, že navázání vzájemného vztahu se zprostředkovanými pečujícími osobami je již v počátku, při příchodu dětí do nových rodin, které je koordinováno klíčovým pracovníkem. Respondentky B a C dodávají, že klíčový pracovník je již od počátku v pravidelném kontaktu s pěstounskou rodinou a vytváří takové podmínky pro pěstouny, aby se mohly plně soustředit na adaptaci dítěte v nové rodině.

Respondentky A, B a D uvádí, že klíčový pracovník do nezprostředkované péče přichází v době, kdy už je dítě umístěno v rodině, často již delší dobu před rozhodnutím soudu o svěřením dítěte do pěstounské péče a kooperace s klíčovým pracovníkem, zde není navázaná v době příchodu dítěte a jeho adaptaci. Respondentka B dodává: „Často nezprostředkované pečující osoby uvádí, že teď už si vším prošly samy, a tak nevidí nutnost přítomnosti klíčového pracovníka.“

Respondentky B, D, E a F uvádí, že zprostředkované pečující osoby v konzultacích nic nezastírají a otevřeně hovoří o nedostatcích, na které během péče o svěřené dítě narazí. Respondentky B a E uvádí, že fabulace v rodinách nezprostředkované pěstounské péče je zejména v otázce školních neúspěchů u svěřených dětí a ve finanční situaci v rodinách.

Respondentky C, D a E uvádí, že se prarodiče z nezprostředkované pěstounské péče obávají sdělovat dětem i klíčovým pracovníkům pravdivé informace o biologických rodičích a že se jedná o velmi citlivou oblast nezprostředkované pěstounské péče. Respondentka D uvádí, že zejména prarodiče často fabulují o problémovém chování biologických rodičů, zejména svých dětí. Respondentky B, C, D, E a F uvádí, že klíčový pracovník u zprostředkovaných pečujících rodin je žádán o nápomoc a podporu s rozvojem identity dítěte. Respondentka B k tomu dodává, že rozhovorem s dítětem o jeho původu a biologické rodině klíčový pracovník ukáže pečujícím osobám, jaká je vhodná forma rozhovoru s dítětem na téma biologická rodina.

Respondentky A, C, E a F uvádí, že zprostředkovaní pěstouni vnímají klíčového pracovníka jako doprovázející subjekt, a ne jako někoho, kdo jejich rodinu hlídá, dále uvádí, že nezprostředkované pečující osoby naopak často vnímají doprovázení nikoliv v kontextu „pomoci“, ale naopak v kontextu „kontroly“.

Respondentka A uvádí: „Při návštěvách profesionálních, vlastně zprostředkovaných, pěstounů vnímám větší zájem o spolupráci a pochopení jeden druhého.“ Respondentka E uvádí: „Zprostředkované pečující osoby většinou vyjádří zpětnou vazbu ke spolupráci s klíčovým pracovníkem otevřeně, a tak je možno spolupráci zlepšovat.“

Kategorie: IV.B Rozdíl v zájmu o spolupráci s klíčovým pracovníkem u pečujících osob v nezprostředkované a zprostředkované pěstounské péči

Tabulka 9 Kategorie: IV.B

Kategorie: IV.B – Rozdíl v zájmu o spolupráci s klíčovým pracovníkem u pečujících osob v nezprostředkované a zprostředkované pěstounské péči.			
V odlišnost potřeb při spolupráci	Rozdíl při dlouhodobé spolupráci	V důvěře při spolupráci	V kontaktování klíčového pracovníka
6	6	5	3

Zdroj: Vlastní výzkum

Komentář: Spolupráci mezi pěstouny a klíčovou pracovnící všechny respondentky vnímají, pro dítě i pečující osoby, přínosně. Kladně hodnotí i otevřenost a důvěru mezi pečujícími osobami a klíčovým pracovníkem. Pouze v nezprostředkované pěstounské péči vnímají respondentky A, B, C, D a F že spolupráce, otevřenost a důvěra je navázaná po delší době a vždy je nutné vnímat nejen svěřené dítě ale celou rodinu. Respondentka A uvádí: „*Nezprostředkovaní pěstouni jsou velmi opatrní komu ukážou své problémy a nedokonalosti. Je zde potřeba delšího času a častějšího neformálního kontaktu.*“. Respondentka B uvádí: „*Kdybychom byly v rodinách u nezprostředkovaných pěstounů od počátku příběhu a oni byly alespoň částečně připraveni na přijaté dítě, tak by rozdíly ve spolupráci byly o mnoho menší.*“. Respondentka C, D a F uvádí, menší důvěru u spolupráce s prarodiči.

Respondentky B, C a E uvádějí, že v případě zprostředkované pěstounské péče je navázaná spolupráce již při příchodu dětí do rodiny, který je realizován prostřednictvím pěstounské péče na přechodnou dobu a organizován klíčovým pracovníkem, a tak od počátku zprostředkování pěstouni kontaktují klíčového pracovníka a v případě problému dítěte reagují bez prodlení, zatím co nezprostředkované osoby si toto osvojují, a tak je klíčový pracovník musí kontaktovat sám a častěji.

Respondentky se shodují, že při dlouholeté spolupráci se všemi pěstouny je velmi dobrý vztah, kdy se pěstouni na klíčové pracovníky obrací nejen v problémových situacích ale i v době úspěchu, často je kontaktují i samotné svěřené děti. Všechny respondentky uvádí, že mezi pečujícími osobami a klíčovým pracovníkem během doprovázení vzniká partnerský vztah.

Respondentka A uvádí: „Mám rodiny, které doprovázím řadu let a už v rodině nejsem jen jako ochránce svěřeného dítěte, ale v centru zájmu je i celá rodina, zejména u příbuzenské pěstounské péče prarodičů.“

Podle všech respondentek nezprostředkovaní příbuzenští pěstouni mají naprosto odlišné potřeby, často mimo uzákoněné služby např. zadlužení partnera. Respondentka C a F zmiňuje i současnou epidemiologickou situaci, kdy pěstouni zejména starší prarodiče potřebovali souhrnné a přehledné informace o vládních opatřeních týkajících se nouzového stavu. Respondentka D uvádí: „U některých pěstounů jiného etnika je „špatná“ znalost češtiny např. chudá slovní zásoba, chybování v používání vazeb i jednotlivých slov, fonetika a toto se projevuje i na vyjadřování svěřených dětí a pěstounů.“

Kategorie: V.A Služby, které jsou nejčastěji žádané pečujícími osobami ve zprostředkované pěstounské péči

Tabulka 10 Kategorie: V.A

Kategorie: V.A – Služby, které jsou nejčastěji žádané pečujícími osobami ve zprostředkované pěstounské péči.			
Povinné vzdělávání	Odborná pomoc	Asistovaný kontakt	Odlehčovací péče
6	5	4	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Komentář: Respondentky A, C, D a E uvádí, že ve zprostředkované pěstounské péči je nejčastěji žádaná služba „asistovaný kontakt“ a s tím často spojená účast nebo podpora při případových konferencích. Respondentka A dodává: „Pěstouni se mají starat o přijaté dítě, nemají napravovat a pracovat s biologickou rodinou.“

Další, na čem se shodují všechny respondentky, je služba vzdělávání, kde mají tyto pečující osoby zájem o víkendové vzdělávací akce nebo celodenní vzdělávací akce, na kterých je zajištěna odlehčovací péče pro děti a je pro ně zajištěn celodenní program. Respondentka C uvádí: „Pěstouni pozitivně vnímají ucelený a podrobný přehled informací a možnost společné diskuze.“

Respondentky B a F uvádí, že je často žádaná pomoc s výběrem neúčelové odlehčovací péče v období prázdnin např. letní tábor a proplacení respitního příspěvku.

Respondentky A, C, D, E a F uvádí službu odbornou pomoc, v podobě poradenství, terapií a psychologické pomoci, spojené s poruchou attachmentu nebo s poruchou učení.

Kategorie: V.B Služby, které jsou nejčastěji žádané pečujícími osobami v nezprostředkované pěstounské péči

Tabulka 11 Kategorie: V.A

Kategorie: V.B – Služby, které jsou nejčastěji žádané pečujícími osobami v nezprostředkované pěstounské péči.			
Konzultace s klíčovým pracovníkem	Pomoc v jednání s institucemi	Poradenství pečující osobě	Poradenství celé rodině
6	4	3	3

Zdroj: Vlastní výzkum

Komentář: Všechny respondentky uvádí, že nejen žádané, ale i potřebné služby v nezprostředkované pěstounské péči jsou odlišné od zprostředkované péče. Nezprostředkovaní pěstouni jsou v kontaktu s klíčovým pracovníkem často i vícekrát v týdnu. Respondentky A, B, D a F zmiňují současnou epidemiologickou situaci a podporu rodin v distanční výuce, v nouzovém stavu a on-line vzdělávání pro pečující osoby. Uvádí, že v této době byly s rodinami v denním kontaktu, kdy pomáhaly dětem v nezprostředkované péči s výukou.

Respondentky A, B, D a F dále uvádí, že pečující osoby žádají doprovod klíčového pracovníka na jednání s úřady, školami a dalšími institucemi dle potřeby rodiny.

Dále se vyjadřují respondentky A, B a F k novelizaci zákona, kdy jsou nezprostředkovanými pečujícími osobami žádané informace spojené s legislativními změnami. V současné době žádají pomoc spojenou s novelizací zákona, kde jim klíčový pracovník pomáhá s administrativními úkony a vysvětluje nové změny, které jsou pro pečující osoby podstatné. Dále uvádí, že po této změně zákona je problematické pěstouny namotivovat k povinnému vzdělávání.

Respondentky C, D a E uvádí, že pečující osoby často žádají poradenství v problematice dluhů, exekucí, bydlení, dávek nejen v jejich situaci ale i při problémech celé rodiny. Respondentka D uvádí: „*Po změně zákona má mnoho nezprostředkovaných rodin nárok na dávky v hmotné nouzi a příspěvek na bydlení, jelikož nový příspěvek na pěstounskou péči není započítáván do příjmů.*“.

Respondentky A, B a F uvádí, že se pečující osoby často ve své roli ztrácí, zejména v pubertě dětí, kdy mezi pěstounkou - babičkou a svěřeným dítětem - dochází ke generačním sporům a jako další problém spatřují nedůsledné plnění školních povinností. V případě generačních sporů nebo školních neúspěchů žádají pečující osoby službu poradenství.

6.2 Diskuze

Hlavní výzkumné otázky pro přehlednost a specifikaci konkrétní formy pěstounské péče byly rozděleny na dvě podotázky.

Výzkumná otázka I.: Jaké výhody v kontextu kvality péče o dítě spatřují sociální pracovníci ve zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péči?

Po provedení výzkumu lze konstatovat, že výhody nezprostředkované pěstounské péče sociální pracovníci shledávají v zachování identity dítěte. Dítě se necítí odtrženo od svých kořenů a zůstává často ve společnosti svých přátel, svého známého okolí, školy a příbuzenstva.

Výhodou zprostředkované pěstounské péče je jistě přípravný kurz a z něj plynoucí připravenost pečujících osob na péči o svěřené dítě. Další výhodou je finanční jistota, ochota k spolupráci a rozšiřování znalostí. Jako výhodu uvádějí také dostatečnou možnost promyslet si pěstounskou péči a zvážit důsledky přijetí dítěte do péče.

Jaké jsou výhody kvality péče o dítě ve zprostředkované pěstounské péči?

Výhody kvality péče o dítě ve zprostředkované pěstounské péči se jeví v individuální přístupu k dítěti, který minimalizuje citovou deprivaci a vznik traumat a také dostatek podnětů ovlivňujících vývoj dítěte. Kurz zprostředkované pěstouny připraví na schopnost aktivně spolupracovat s dalšími subjekty v rámci výkonu pěstounské péče, jsou otevřeni spolupráci a

chtějí pracovat na svém osobním rozvoji. Výhoda je také v pozitivní motivaci pěstounů k výkonu profesionální pěstounské péče a získání většiny potřebných informací pro výchovu. Další výhodou pro přijaté děti je získání zkušeností v dobře fungující rodině, pozitivní výchovné působení a možnost naučit se vytvářet pevné vazby. V jejich zájmu je výhodou jednoznačně vyrůstat v rodině.

Metodické doporučení MPSV poukazuje, že přípravy žadatelů mohou mít podstatný vliv na utvoření představy o náhradní rodinné péči a žadatele dopředu vybaví podstatnými znalostmi a dovednostmi při péči o přijímané dítě.⁸⁵ Důležitost motivace a dlouhodobé odborné přípravy k výkonu pěstounské péče, jako výrazné specifikum rozdílnosti v nezprostředkované a zprostředkované pěstounské péči, spatřuje také výzkum „Pěstounské péče příbuzných – Analýza potřeb“.⁸⁶ Jako důležitý předpoklad pro úspěšné vykonání pěstounské péče spatřuje kvalitní přípravu a dobrou znalost potřeb dětí.⁸⁷

Jaké jsou výhody kvality péče o dítě v nezprostředkované pěstounské péči?

Jako největší výhoda kvality péče o dítě v nezprostředkované pěstounské péči je jistě to, že dítě zůstává ve známém prostředí a je zachován vztah s jeho širší rodinou, což působí dobře na jeho psychiku. Dále je jako výhoda vnímáno to, že je zachována jeho rodinná identita a dítě nemusí řešit otázky typu, odkud pochází, a kdo je jeho rodina.

Nejdůležitějším aspektem této péče je tedy rodina a její biologické vazby. Heller a A. LaPierre ve své publikaci ukazují na problematiku zkrvení identity, které mají často celoživotní negativní dopady.⁸⁸

Výzkumná otázka II.: Jaké nevýhody v kontextu kvality péče o dítěte spatřují sociální pracovníci ve zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péči?

⁸⁵ Metodické doporučení MPSV č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 2009 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-7.pdf/e86827bf-df9a-8bd2-692a-ce1a13e7f691

⁸⁶ Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf, s. 26

⁸⁷ Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf, s. 33

⁸⁸ HELLER, Laurence a Aline LAPIERRE. *Uzdravení vývojového traumatu: jak trauma v raném dětství ovlivňuje naši schopnost seberegulace, vnímání sebe sama a schopnost navazovat vztahy*. Přeložil Lucie TĚŠNOVSKÁ. Olomouc: Fontána, [2016]. ISBN 978-80-7336-836-4., s. 52-53

Z této výzkumné otázky lze vyvodit nevýhody zprostředkované či nezprostředkované formy pěstounské péče. Je zřejmé, že původní biologická rodina je problémem v obou případech, ale v každém se jedná o jiné uchopení problému. Zatímco zprostředkovaní pěstouni mají problém se spoluprací s biologickou rodinou, a to především v osobním setkávání či s nekontrolovaným kontaktem skrze sociální platformy. U nezprostředkovaných pěstounů dominuje v souvislosti s původní rodinou problém zasahování této rodiny do výchovy dítěte a tím i častá podpora benevolentního přístupu k výchově dítěte a rovněž určité citové pouto pěstounské osoby k biologickému rodiči dítěte, a tudíž určité citové a komunikační bariéry v posouzení zodpovědnosti a časté vinění z problémů okolí.

Tento problém by nejlépe vyřešila právní úprava zaměřená na spolupráci s komplexní biologickou rodinou dítěte, která by vytyčila pravidla, určila sankce a usilovala o možné budoucí navrácení dítěte do péče primární biologické rodiny.

V této otázce vyvstal problém práce s biologickým rodičem a návrat dětí do původní biologické rodiny, což by se mohlo stát předmětem dalšího zkoumání. Opět se zde objevila nevýhoda v nedostatečné připravenosti a posouzení schopností na výkon pěstounské péče v nezprostředkované formě pěstounské péče a dále nedostatečná legislativa i v současné novelizaci zákona, která může zvýšit nechuť ke spolupráci a zvyšování odborných znalostí u nezprostředkovaných pečujících osob.

Jaké jsou nevýhody kvality péče o dítě ve zprostředkované pěstounské péči?

Biologičtí rodiče mohou pěstounům nepříjemně zasahovat do výchovy, styk s biologickými rodiči může mít na dítě i negativní dopad, v případě že se biologičtí rodiče snaží s dítětem manipulovat či nespolupracují s pěstouny. Z pohledu dítěte a jako prevence idealizace původní rodiny je vhodné, když dítě zná svou biologickou rodinu a zná důvody umístění do pěstounské péče. Je tedy vhodné, aby se pěstouni zachovali v rámci nejlepších zájmů dítěte. Je důležité, aby pečující osoba s dítětem mluvila o jeho historii a dítě tak mělo pocit, že to má s kým sdílet. Publikace „Příběhy z praxe: Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou“, zdůrazňuje zájem dítěte, při koordinaci kontaktu s biologickou rodinou teprve za ním má být

zájem rodiče a zájem pěstouna. Dále uvádí, že v české praxi zatím není běžná akceptace prvořadně zájmu dítěte a uvádí nutnost plánování, postupu a nastavování kontaktů.⁸⁹

Jako problém se ukazuje nedostatečná podpora biologických rodičů pro návrat dítěte do původní biologické rodiny. Tuto tezi podporuje i veřejná ochránkyně práv Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v tiskové zprávě „Sporů o děti přibývá a jsou vyhocenější“ uvádí: „*Právo na styk dětí s biologickou rodinou bývá častým zdrojem konfliktů a nedorozumění. Rodiče bývají osamoceni a často neschopni své právo prosazovat, zatímco pěstouni využívají podporu doprovázejících organizací pěstounů.*“⁹⁰

Jaké jsou nevýhody kvality péče o dítě v nezprostředkované pěstounské péči?

Kategorie nevýhody kvality péče o dítě v nezprostředkované pěstounské péči ukázala na řadu rizik, které příbuzenská pěstounská péče skrývá. Vyšší věk pečující osoby, častá nekompetentnost pěstouna, který není na situaci připraven přípravným kurzem a není posouzen psychologem, nezkoumá se jeho zdravotní stav a finanční situace, proces přípravného kurzu např. PRIDE, neabsolvují vůbec.

Do role pečující osoby se dostávají buď neočekávaně anebo na základě vygradované nepříznivé situace v jejich rodině. Děti tak mohou být umístěni k příbuzným, kteří sami nezvládli výchovu svých potomků a ve výchově pak opakují stejné chyby. Biologický rodiče snadněji překročí nastavená pravidla příbuzenských pečujících osob, zejména ve své biologické rodině.

Vyšší věk nezprostředkovaných pečujících osoba může vést ke generačním konfliktům mezi pěstouny a dětmi. Příbuzenští pěstouni často nejsou schopni být nápomocni při domácí školní přípravě, což se výrazně projevilo v distanční výuce. Tyto aspekty spolu s nižší ochotou ke spolupráci s odborníky ukazují na problematiku příbuzenské pěstounské péče a jejich odlišné potřeby, což potvrzuje výzkum o pěstounské péči příbuzných firmy SocioFactor, kde PaedDr. Zdeněk Moldrzyk, spoluautor výzkumu, ukazuje na nedostatečnou podporu

⁸⁹ KOCOURKOVÁ, Jana a Ria ČERNÁ. *Příběhy z praxe: Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou*. 1. Chrudim: Amalthea. ISBN 978-80-904801-9-3., s. 2.

⁹⁰ Sporů o děti přibývá a jsou vyhocenější. *Ombudsman veřejný ochránce práv* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 30. května 2018 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/sporu-o-deti-pribyva-a-jsou-vyhrocenejsi/>

nezprostředkovaných pečujících osob v okamžiku, kdy se rozhodnou přijmout dítě.⁹¹ Také výzkum v článku „Attachment difficulties and disorders“ poukazuje na úspěšnost pěstounské péče v případě, kdy pěstouni procházeli vzděláváním dříve, než jim bude dítě svěřeno do péče.⁹²

Výzkumná otázka III.: Co je specifické pro jednotlivé typy pěstounské péče?

Ačkoliv se jedná o pěstounskou péči v obou případech, nelze zprostředkovanou pěstounskou péči a nezprostředkovanou pěstounskou péči zaměňovat, jelikož obě jsou velmi specifické a klíčový sociální pracovník s každou kategorií musí pracovat rozdílně.

Na jedné straně jsou zprostředkovaní pěstouni, kteří jsou dobře připravené osoby k péči o dítě s určitými traumaty a jsou to osoby ekonomicky zajištěné, které jsou plné elánu, zájmu o vzdělávání a spolupráci s odborníky.

Na druhé straně jsou nezprostředkované pečující osoby, které jsou dle statistik nejčastěji prarodičem dítěte. Jsou často starší generace, což vytváří mnohé třecí plochy. U nezprostředkované pěstounské péče se opakovaně ve výzkumu setkáváme s nepřipraveností pěstounů, kteří se ocitají v náhlé situaci, kdy vše musí zpracovat v krátkém čase. Z výzkumu vyplývá, že se často jedná o osoby, které mají zažitý určitý výchovný model, nejsou otevřeni vzdělávání, spolupráci či přijímání nových výchovných modelů a informací. Jako další problém výzkumu se ukazuje častá špatná finanční situace rodiny a problémy se nízkým vzděláním.

Jaká jsou specifika pro pečující osoby zprostředkované pěstounské péče?

Péče o přijaté dítě je jiná, dítě může být poznamenáno svou minulostí a péče o něj může být velmi obtížná, jak dobře vyjadřuje v připodobnění o jízdě na kole PhDr. Jeroným Klimeš, Ph.D.⁹³ S příchodem přijatého dítěte se mění životní cyklus rodiny a její zátěž. Pěstouni potřebují rozumět problémům a nedostatkům přijatého dítěte a uvědomují si nutnost vědomostí,

⁹¹ Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf, s. 3

⁹² TURNER, Melody, Helen BECKWITH, Robbie DUSCHINSKY, Tommie FORSLUND, Sarah Louise FOSTER, Barry COUGHLAN, Sanchita PAL a Professor CARLOE SCHUENGEL. Attachment difficulties and disorders. *InnovAiT: Education and inspiration for general practice* [online]. 2019, 12(4), 173-179 [cit. 2021-9-30]. ISSN 1755-7380. Dostupné z: doi:10.1177/1755738018823817

⁹³ JERONÝM, Klimeš. *Budování identity dítěte*. 1. Praha 7: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2008., s. 6.

jak s dítětem pracovat, a jak pracovat samy se sebou, aby nevyčerpali své síly. Tyto znalosti a jejich zvyšování jim zajišťuje nejen odborná literatura doporučená jejich klíčovou pracovníci, ale také vzdělávací semináře a konzultace s odborníky. Závěrečná zpráva výzkumu „Pěstounské péče příbuzných – Analýza potřeb“ uvádí, že institut pěstounské péče tak, jak je v České republice nastaven, odpovídá především potřebám zprostředkované pěstounské péče.⁹⁴

Jaká jsou specifika pro pečující osoby v nezprostředkované pěstounské péči?

Na pěstounské prarodiče jsou, vzhledem k úbytku jejich fyzických sil, okolnosti spojené s péčí o svěřené dítě náročné, a i z tohoto důvodu mohou odmítat účast na vzdělávání, kam musí docházet stejně jako při spolupráci s odborníky a zde se může také projevit oslabená komunikační zdatnost pečujících osob. V období dospívání již pečovatelská kapacita může být u prarodičů vyčerpaná a neopomenutelný je také fakt generační propasti.

Zmiňována je také silnější vazba na biologické rodiče, kdy jejich ochrana může vést k nevhodným vzorcům chování a traumatizování dítěte. Rodič se na kontakt s dítětem může dostavit pod vlivem návykových látek, nebo může trpět závažným duševním onemocněním a toto může vést k ohrožení dítěte. Stejně jako nevhodné vzorce chování, které se předávají z generace na generaci.

Další zmiňovaný aspekt je finanční situace rodiny, kde se respondentky shodují, že příbuzenští pěstouni mají často špatnou ekonomickou situaci a jejich finanční gramotnost je slabá. Novela zákona zavedla sociální dávku, s názvem „příspěvek při pěstounské péči“. Příspěvek nemá charakter odměny, není zdaňován a zpojišťován, jako odměna pěstouna u zprostředkovaných pěstounů, ale jde o jednoduchou příjmově netestovanou nepojištěnou sociální dávku. Tím musí nezprostředkované pečující osoby vyřešit placení minimálních záloh na povinném zdravotní pojištění a sociální pojištění. Tato situace může vést k dalšímu zadlužování pečující osoby a zhoršení, již tak špatné ekonomické situace v celé rodině.

Jak vyplývá ze statistik MPSV v roce 2020 bylo svěřeno 1013 do péče příbuzných nebo blízkých osob, v roce 2019 tvořili příbuzní 67 % pěstounské péče v ČR a jsou nejpočetnější

⁹⁴ Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf, s. 34

skupinou v pěstounské péči.⁹⁵Výzkum o pěstounské péči příbuzných firmy SocioFactor ukazuje, že 64 % jsou prarodiče. V rozhovorech se ukazuje, že tím, že je příbuzenská pěstounská péče tak specifická, je těžké nastavit jednotná pravidla pro její posuzování a hlavní závěr výzkumu firmy SocioFactor potvrzuje že, jde o jiný typ péče, který má svá specifika a potřebuje zvláštní podporu státu.⁹⁶

Výzkumná otázka IV.: Jak hodnotí klíčoví pracovníci spolupráci pečujících osob s klíčovým pracovníkem?

U této výzkumné otázky je opakovaně zjevné, že v nezprostředkované pěstounské péči je zcela jiná sociální práce klíčového pracovníka než u rodin zprostředkovaných. Zatímco zprostředkovaní pěstouni navazují vztah s klíčovým pracovníkem poměrně rychle ihned od počátku péče, o všem otevřeně hovoří a považují ho za partnera, který jim je nápomocný i s citlivým tématem identity dítěte, u nezprostředkovaných pěstounů je tomu naopak. Nezprostředkovaní pěstouni poznávají klíčového sociálního pracovníka při pozdějším uzavírání dohody o doprovázení a vztah k němu si vytváří déle, považují ho spíše za mocenský subjekt, před kterým nehovoří otevřeně, a to především prarodiče o biologických rodičích dítěte.

Jaké jsou rozdíly ve spolupráci s klíčovým pracovníkem u zprostředkovaných či nezprostředkovaných pěstounů?

Klíčový pracovník naváže vztah s rodinou zprostředkované pečující osoby již při příchodu dítěte do rodiny, je nápomocen při náležitostech formálních a je s rodinou po celou dobu seznamování dítěte s rodinou. Kooperace se zde rozvíjí dobrovolně a je rodinou žádána, společně se podílí na pozitivních změnách, spolupráce v rodinách je rovnocenná a není vnímaná jako kontrola. Závěrečná zpráva výzkumu „Pěstounské péče příbuzných – Analýza potřeb“ uvádí, že pozitivní hodnocení služeb a doprovázení doprovodných organizací zprostředkovaných pečujících osob je z důvodu kvalitní přípravy pěstounů na spolupráci a

⁹⁵ Statistika. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, 25. 3. 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/statistiky-1>

⁹⁶ Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf, s. 3

pěstounství.⁹⁷ Nezprostředkované pečující osoby se v počátcích péče potýkají s odlišnými okolnostmi a specifiky oproti zprostředkovaným pečujícím osobám.

Klíčový pracovník a služba doprovázení se stala součástí a zejména zprostředkované pěstounské rodiny ji efektivně využívají k naplnění svých potřeb a potřeb svěřených dětí. Děti ve zprostředkované pěstounské péči nemají často o svých rodičích informace a ty nejsou známe ani sociálním pracovníkům, a tak je vhodně zvolená forma rozhovoru s dítětem o jeho identitě to, v čem je klíčový pracovník rodině velmi nápomocen. Nezprostředkované pečující osoby častěji privilegují své potomky a o jejich partnerech předávají nepravdivé informace nebo o něm má dítě nulové informace, čímž nevhodně zasahují do životního příběhu dítěte. Příčinou fabulace v nezprostředkované pěstounské péči může být neochota ukázat se ve své skutečné podstatě. Údaj získaný v této rodině je nutné klíčovým pracovníkem ověřovat se všemi přítomnými, a to taktně a z různých aspektů.

Klíčový pracovník při doprovázení ve zprostředkované pěstounské péči je vnímán nedirektivně, je kladen důraz na svobodu a zodpovědnost pečujících osob a jejich schopnost vyřešit problém. Pracovník se vždy snaží pečující osobu učinit kompetentní, poskytnout ji pomoc, aby situaci zvládla sama. V nezprostředkované pěstounské péči musí mít větší reflektivní přístup a brát v úvahu všechny okolnosti a varianty. V nezprostředkované pěstounské péči stojí klíčový pracovník před rozhodnutím, jak stimulovat pěstouny ke změně postojů. V případě, že k tomuto pěstounovi klíčová pracovnice přistoupí pouze ze své pozice může být vnímaná jako kontrola a je nutné, aby problémy pěstounů byly posuzovány komplexně, protože jsou často provázené a jeden problém navazuje na další. Je důležité pracovat s celou rodinou a přijmout kontrolu i pomoc. Je žádoucí vžít se do situace rodiny a uvědomit si, že pečující osoba se má se svým problémem nebo selháním svěřit někomu, kdo má nějakou moc. V případě romské rodiny je přínosné zvědomení, že romské normy a hodnoty jsou odlišné a je zde jiný způsob péče o dítě, který vychází z jiné kultury.

⁹⁷ Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf, s. 20

Jaký je rozdíl v zájmu o spolupráci s klíčovým pracovníkem u pečujících osob v nezprostředkované a zprostředkované pěstounské péči?

Všechny respondentky uváděly, že je rozdílná spolupráce s pečujícími osobami ve zprostředkované a nezprostředkované péči a dobrá spolupráce klíčového pracovníka a pečujících osob stojí na vzájemném kvalitně navázaném dlouhodobém vztahu.

V nezprostředkované pěstounské péči není navázaná spolupráce od počátku příchodu dítěte, oproti zprostředkované pěstounské péči, a tak klíčový pracovník přichází do rodiny teprve po vydání rozsudku, kdy pečující osoba uzavírá dohodu o výkonu pěstounské péče s doprovodnou organizací. Příbuzenští pěstouni zpočátku vyjadřují obavy z mocenského postavení klíčových pracovníků. V nezprostředkovaných rodinách je nutná intenzivní práce na budování vztahu mezi nezprostředkovaným pěstounem a klíčovým pracovníkem doprovodné organizace. V nezprostředkované pěstounské péči je také nutná intenzivní práce na budování důvěry a oboustranné otevřenosti, aby nezprostředkovaný pěstoun v klíčovém pracovníkovi neviděl pouze osobu zasahující do jeho rodiny, ale někoho, komu se může svěřit a kdo ho podpoří i v navázání spolupráce s odborníky.

V příbuzenské nezprostředkované pěstounské péči je nejčastěji základní jednotkou rodina, pro niž je typické soužití několika generací. Dítě tedy vyrůstá v širší rodinné jednotce skládající se kromě nukleární rodiny také ze strýců, tet, prarodičů, bratranců, sestřenic apod. a ti všichni vývoj dítěte ovlivňují. Také je častěji nutné v rodinách jiných etnik parafrázování a ověření, zda pečující osoba všemu porozuměla. Ve zprostředkované pěstounské péči je pečující osoba hlavním aktérem při výchově svěřeného dítěte a rodina je zde jako podpůrná síť pečujících osobě.

Přestože výzkumné otázky nebyly směřovány na celou rodinu, v které je umístěné dítě v nezprostředkované pěstounské péči, respondentky hovořily bezprostředně o podpoře celé rodiny nejčastěji při špatné ekonomické situaci v rodině, problémech s biologickými dětmi nebo v současné pandemické situaci. Při řešení těchto situací dochází ke zlepšení kooperace mezi klíčovým pracovníkem a nezprostředkovanou pečující osobou a klíčový pracovník je poté rodinou více vnímán jako pomoc. Závěrečný výzkum „Pěstounské péče příbuzných – Analýza potřeb“, také ukazuje na specifika příbuzenské pěstounské péče a poukazuje na dluhové pasti, v kterých jsou pečující osoby, dále upozorňuje, že náhradní rodinná péče u příbuzenských pěstounů, se často odehrává ve vyloučených lokalitách upozorňuje, že rodiče zasahují do

výchovy a tím dochází k opakování nevhodných vzorců chování.⁹⁸ Zprostředkované pečující osoby rodinu vnímají jako podporu při svém výkonu pěstounské péče.

Z výzkumu je zřejmé, že v případě dlouhodobé spolupráce u zprostředkovaných i nezprostředkovaných pečujících osob, dochází k partnerství a jeví se žádoucí dlouhodobá spolupráce s jedním pracovníkem. Z tohoto důvodu, není vhodné, aby organizace změnila klíčového pracovníka bez dohody s pečující osobou.

Výzkumná otázka V.: Jaká je struktura poptávaných služeb pečujícími osobami?

Zprostředkovaní pěstouni nejčastěji využívají služby asistovaného kontaktu, jelikož právě historie dítěte a s tím spojená identita je jedním z problémových míst této péče. Dále se často zprostředkovaní pěstouni obávají, zda zvládnou výchovu a péči o dítě, které do rodiny přichází s osobními traumaty, tudíž pečující osoby častěji žádají vzdělávání na toto téma a v oblibě mají vzdělávací akce pobytového typu, kde pečující osoby poznají komunitu lidí, kteří prožívají stejnou situaci, odpočinou si a naberou informace a pochopení.

Nezprostředkovaní pěstouni potřebují a vyžadují velmi rozdílné služby, které často překračují služby samotného doprovázení, tudíž komunikace s nezprostředkovanými pěstouny bývá i několikrát v týdnu a práce s touto celou rodinou je velmi široká, časově náročná a všestranná. Pečující osoby a jejich rodiny požadují pomoc při jednání s institucemi, v současnosti potřebují pomoc v souvislosti s legislativními změnami po novelizaci zákona. Rovněž je zde značným problémem vyšší věková skupina pečujících osob a s tím spojen zájem o služby poradenství s nutným parafrázováním, uvádění pečujících osob do moderní doby a moderních výchovných metod. Také je zde nutnost namotivovat nezprostředkované pěstouny k zájmu o vzdělávání, kdy je potřeba toto vzdělávání upravit komunikačním a inteligenčním schopnostem vzdělávaných osob.

⁹⁸ Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf, s. 28-31

Které služby jsou nejčastěji žádané pečujícími osobami ve zprostředkované pěstounské péči?

Kontakt klíčového pracovníka s pečujícími osobami pomáhá pracovníkovi doprovodné organizace detekovat slabá místa v péči o svěřené dítě, rozpoznat fungování rodiny a potřeby rodiny. Od klíčového pracovníka potřebují pečující osoby hlavně sounáležitost a pochopení. Pečující osoby ve zprostředkované pěstounské péči se potýkají s problémy přijatých dětí a úkolem doprovázení je rodinu podpořit a společně tyto obtíže co nejlépe zvládnout.

Pěstouni mají strach nejen zda péči o svěřené dítě zvládnou, ale obávají se samotné historie dítěte. Znalost svých kořenů a vlastního příběhu svěřeného dítěte tvoří nedílnou součást jeho identity. Důležité pro vytvoření zdravé identity je také to, aby dítě pochopilo a přijmulo současnou situaci. Právo na kontakt dítěte s biologickou rodinou je zakotveno již v Úmluvě o právech dítěte. Výzkum v článku „Attachment difficulties and disorders“ ukazuje, že děti si do nových rodin přinášejí pocit ztráty, samoty, zármutku, poruchy s utvářením vazeb a časté jsou u těchto dětí také neurologické změny.⁹⁹ Pokud má dítě vytvořené pevné a kvalitní blízké vztahy k druhým osobám je podle výzkumů „Attachment Security in Infancy“ výsledkem bezpečně připoutané dítě, které je schopno úspěšné regulace v emočně náročných situacích, což poskytuje pevný základ pro postupný rozvoj seberegulace.¹⁰⁰

Soud zamezí či omezí kontakt pouze je-li to v zájmu dítěte, upravit je může orgán sociálně právní ochrany dětí na základě svolané případové konference, kde se určí, za jakých podmínek bude probíhat asistovaný kontakt. Asistovaný kontakt je nezbytný také v situacích, kdy se v minulosti vyskytlo nevhodné chování rodičů, v případě psychiatrického onemocnění rodiče, dále když o něj požádá dítě, rodič, pěstoun nebo když jde o kontakt první tzv. úvodní. Klíčový pracovník je účasten asistovaného kontaktu také v situaci, kdy je dítě nezprostředkované pečující osobě postupně předáváno z přechodné pěstounské péče. Kontakty se uskutečňují v doprovodné organizaci, kde je na ně vyčleněn prostor, u rodin pečujících osob anebo na

⁹⁹ TURNER, Melody, Helen BECKWITH, Robbie DUSCHINSKY, Tommie FORSLUND, Sarah Louise FOSTER, Barry COUGHLAN, Sanchita PAL a Professor CARLOE SCHUENGEL. Attachment difficulties and disorders. *InnovAiT: Education and inspiration for general practice* [online]. 2019, 12(4), 173-179 [cit. 2021-9-30]. ISSN 1755-7380. Dostupné z: doi:10.1177/1755738018823817

¹⁰⁰ LEBLANC, Élizabel, Fanny DÉGEILH, Véronique DANEALUT, Miriam H. BEAUCHAMP a Annie BERNIER. Attachment Security in Infancy: A Preliminary Study of Prospective Links to Brain Morphometry in Late Childhood. *Frontiers in Psychology* [online]. 2017, 8 [cit. 2021-9-30]. ISSN 1664-1078. Dostupné z: doi:10.3389/fpsyg.2017.02141

předem dohodnutém místě. Nejčastější důvody pro využití asistovaného kontaktu jsou v opětovném navázání vztahu s rodiči nebo pěstouny, problematické vztahy, ohrožení dítěte na zdraví nebo nevhodné zasahování do výchovy dítěte. Návod pro vedení asistovaného kontaktu v publikaci „Příběhy z praxe, kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou“ usiluje, aby zájem dítěte byl v koordinaci prvořadý a až za ním zájem rodiče a zájem pěstouna.¹⁰¹

Pečující osoby v nezprostředkované pěstounské péči jako službu vítají vzdělávací akce a upřednostňují víkendové nebo celodenní akce z důvodu vzájemného setkávání pěstounských osob, společného sdílení svých zkušeností s podporou doprovodného programu pro děti, které se zde setkávají s dětmi, které zažívají stejné nebo podobné situace jako oni. Svěřené děti řeší obtíže, které jejich vrstevníci nezažívají, a tak jim tyto akce pomáhají jako psychologická podpora. Vzdělávací akce také zvyšují výchovné dovednosti pečujících osob a reagují na aktuální situace dění nejen v rodinách ale i ve školách a podobně.

Které služby jsou nejčastěji žádané pečujícími osobami v nezprostředkované pěstounské péči?

Součástí doprovázení jsou služby vzdělávání, které zvyšují výchovné kompetence pečujících osob, klíčoví pracovníci vnímají u nezprostředkovaných pěstounů tuto službu jako problematickou. Vzdělávání je sice pro všechny pečující osoby zákonem povinné, není ovšem legislativně upravena forma vzdělávání, jeho obsah a nejsou určeny sankce pro neochotu ke vzdělávacím akcím. Příbuzenské pečující osoby by bylo vhodné namotivovat na víkendové celodenní akce, kde by byla zařazena i relaxační složka a oni měly větší možnost navázat vztah nejen se svou organizací, ale také by se zde otevřela možnost sdílení mezi pečujícími osobami. Nezprostředkovaná pěstounská péče je velmi specifická a je zde velká skupina osob vyššího věku, a tak je důležité přihlídnout při plánování vzdělávacích akcí na výběr lektora a na jeho didaktické schopnosti, které nesmí obsahovat cizí pojmy, text musí být srozumitelně a podaný bez velkého množství definic. Také je vhodné, aby byl brán zřetel na potřeby pěstounů, které se odvíjí od potřeb dětí, kdy nejnáročnější období péče o svěřené dítě je při dospívání dětí, když se pěstounům prarodičům zhoršuje zdravotní stav a zvyrazňuje se generační propast.

¹⁰¹ KOCOURKOVÁ, Jana a Ria ČERNÁ. *Příběhy z praxe: Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou*. 1. Chrudim: Amalthea. ISBN 978-80-904801-9-3.

Závěrečná zpráva výzkumu „Pěstounské péče příbuzných – Analýza potřeb“ se přiklání k názoru, že nezprostředkovaní pěstouni nabízené služby neumí či nechťejí využívat a jako důvod uvádí nedostatečnou přípravu na výkon pěstounské péče. Tento výzkum také potvrzuje, že věk nezprostředkovaných pěstounů je vyšší, často i o dvě generace proti svěřeným dětem, a tak jsou jiné i požadavky na vzdělávání. Dále výzkum potvrdil, že generační rozdíl spolu s větším počtem pěstounů se základním vzděláním přináší potřebu specifických potřeb. Dále vyplynulo, že dávky pro nezprostředkované pečující osoby by měly být posuzovány individuálně a jejich výše by se měla odvíjet podle poskytované péče svěřenému dítěti a plnění závazku dohody.¹⁰² Současné legislativní změny v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, pouze rozdělily pěstounskou péči a upravily pravidla pro vyplácení dávek pečujícím osobám, ale specifické potřeby nezprostředkovaných osob neupravily. Novelizace zákona byla 27. 9. 2021 podepsána prezidentem České republiky a 1.1.2022 vstoupila v platnost, což vytvořilo krátký časový úsek pro akceptaci těchto změn u nezprostředkovaných pěstounů.¹⁰³

U nezprostředkovaných romských pěstounů je celá rodina na prvním místě, je v nich zakořeněná potřeba do rodiny patřit a tato koheze je častou překážkou při spolupráci a zavedení výchovných změn. Z tohoto důvodu je důležité spolupracovat s celou rodinou. Žádoucí je také znalost romského etnika jeho charakteristika, toto nehodnotit, ale zohlednit ve spolupráci. Je důležité, aby klíčový pracovník motivoval rodinu ke změnám a ke spolupráci s odborníky. Nezprostředkované pečující osoby zejména z řad prarodičů, si mohou při dostatečné podpoře a motivaci, vzděláváním nebo poradenstvím zvýšit své výchovné dovednosti. Tato skupina pečujících osob má také horší ekonomickou situaci, a to vše musí klíčový pracovník zohlednit.

¹⁰² Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf, s. 19-26

¹⁰³ Sněmovní tisk 911: Novela z. o sociálně-právní ochraně dětí. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Poslanecká sněmovna, 8. období, od 2017* [online]. Praha: PSP ČR, c1995-2021, 29. prosince 2011 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=911&CT1=0>

7 Shrnutí praktické části

Tabulka 12 Shrnutí praktické části

Zprostředkovaná pěstounská péče		Nezprostředkovaná pěstounská péče	
Výhody	Nevýhody	Výhody	Nevýhody
Připravenost na výkon pěstounské péče	Nepřijetí historie dítěte a jeho identity	Zachovaná identita dítěte	Nedostatečná připravenost na výkon pěstounské péče
Ochota ke spolupráci s odborníky a povinnému vzdělávání		Navázání důvěrného vztahu nejen pečující osoby ale celé rodiny s klíčovým pracovníkem	Neochota ke spolupráci s odborníky a povinnému vzdělávání
Dobrá zdravotní stav pečujících osoba a stabilní finanční zázemí	Problémy s osobním kontaktem s biologickou rodinou dítěte	Zachovány vazby na prostředí	Vysoký věk pečujících osoba jejich špatná finanční situace
Přístupnost řešit poruchy chování a vzdělávání	Dítě si buduje nové citové pouto k pečující osobě	Dítě má vybudované citové pouto k rodině	Opakující se nevhodný výchovný model v rodině

Zdroj: Vlastní výzkum

Výrazné specifikum rozdílnosti v nezprostředkované a zprostředkované pěstounské péči je v připravenosti na výkon pěstounské péče. Zprostředkované pečující osoby, které absolvovaly přípravný kurz náhradní rodinné péče, jsou vybaveni podstatnými znalostmi a dovednostmi při péči o přijímané dítě, jsou připraveni na spolupráci s odborníky a institucemi. Je zde předpoklad úspěšného vykonání pěstounské péče. Pěstouni rozumí problémům a nedostatkům přijatého dítěte a uvědomují si nutnost vědomostí, jak s dítětem pracovat. Součástí žádosti o zařazení do evidence náhradních rodičů – pěstounů je zpráva o zdravotním stavu žadatele, údaj o ekonomických a sociálních poměrech, hodnocení zaměstnavatele a potvrzení příjmů.

Negativa ve zprostředkované pěstounské péči jsou zejména v případě, kdy biologičtí rodiče mají sociálně-patologickou minulost, pěstounům toto může být nepříjemné, můžou se cítit ohroženi nejen ve výchově dítěte, ale také ve věcech fyzického ohrožení nebo v ohrožení majetku. Mnoho pěstounů má tendenci biologické rodiče dítěte odsuzovat. V tomto případě je nutností služba asistovaného kontaktu. Další nevýhoda u zprostředkované pěstounské péče je porucha vztahové vazby neboli citového pouta, která je častá zejména u těchto přijatých dětí. Lze tedy očekávat určité poruchy vztahových vazeb, které se mohou projevovat jako poruchy chování, učení, můžou být důvodem školní neúspěšnosti.

Mezi pozitiva nezprostředkované pěstounské péče patří zejména zachování osobní a rodinné identity dítěte, existující citové pouto mezi dítětem a příbuzným a známé prostředí, tudíž nedochází k přetrhání rodinných vazeb, dítě a rodina sdílí společné zážitky a dítě se nestresuje v novém prostředí, nemění školu, kamarády, což vede k jeho snadnější adaptaci.

Nelze ovšem přehlédnout výrazné negativní aspekty jako špatná ekonomická situace rodiny a slabá finanční gramotnost. Důležitá nevýhoda nezprostředkované pěstounské péče je vyšší věk pečujících osob, jejich úbytek fyzických sil a v období dospívání vyčerpaná pečovatelská kapacita a fakt generační propasti. Jedna z dalších nevýhod je opakování problematických výchovných postupů, které v rodině vedly k selhání biologických rodičů. Na počátku se nezprostředkovaná pečující osoba vyskytne v situaci, kdy je dítě odebráno z rodiny, ona je oslovena orgánem sociálně-právní ochrany dětí a často nemá čas na přípravu a na zhodnocení svých možností, zejména v případě péče prarodičů. Nezprostředkované pečující osoby nad péčí v náhradní rodinné péči často nepřemýšlely a také nejsou připravované, zhodnocované zdravotně ani ekonomicky, a to je další zásadní rozdíl, který odlišuje tyto dva druhy péče v praxi i v legislativě. Nezprostředkovaný pěstoun se od počátku vnímá jaké „rodina“ dítěte, v důsledku toho nemá na počátku pěstounské péče informace o možnostech a přínosech spolupráce s odborníky a není informován, co za služby nabízí různé doprovodné a podpůrné organizace. Nezprostředkovaní pěstouni jsou často členy etnické skupiny, kde se na výchově podílí celá rodina, tudíž je nutná spolupráce s celou širší rodinou a je nutné podněcování motivace ke spolupráci s klíčovým pracovníkem a zájmu o výchovné otázky.

7.1 Vlastní opatření

Není možné slučovat zprostředkovanou pěstounskou péči a nezprostředkovanou pěstounskou péči, již z pohledu přípravy a prověření uchazečů, jak se opakovaně ukazuje ve výzkumu. Po výzkumu provedeném v souvislosti s touto bakalářskou prací shledávám markantní rozdílnost spolupráce se zprostředkovanými a nezprostředkovanými pěstouny. Zákon rozděluje tyto dvě konkrétní formy pěstounské péče ale po vyslechnutí pracovníků z praxe a nastudování odborné literatury shledávám nutností podrobnější legislativní úpravu těchto dvou forem pěstounské péče. Myslím, že je důležité více se zaměřit na potřeby pěstounů každé z forem pěstounské péče a upravit služby doprovázení na míru zprostředkovaným a nezprostředkovaným pěstounům.

Práce klíčových sociálních pracovníků je s každou skupinou pěstounů rozlišná a nezprostředkovaní pěstouni často postrádají motivaci ke vzdělání, komunikace s nimi je intenzivní, časově náročná a práce sociálního pracovníka bývá zaměřena na celou rodinu pěstouna. Zamyslela bych se nad množstvím pěstounských rodin na jednu klíčovou sociální pracovníci a možné zohlednění typu pěstounské péče, aby bylo možné pěstounským rodinám poskytnout dostatek času, služeb a práce byla odvedena v nejvyšší kvalitě. Zákon sice prošel novelizací, ale mnoho problematických bodů dále neobsahuje. Vyplýval problém, že by bylo přínosné, aby byly dávky pro nezprostředkované pečující osoby posuzovány individuálně, na výši by měla mít vliv péče svěřenému dítěti a plnění závazků plynoucích z dohod.

Problematický je vztah s biologickou primární rodinou a spolupráce s biologickými rodiči, a to v obou formách pěstounské péče. Tento problém by bylo vhodné vyřešit právní úpravou zaměřenou na spolupráci s komplexní biologickou rodinou dítěte. Tato právní úprava by usilovala o možné budoucí navrácení dítěte do péče primární biologické rodiny a vytyčila pravidla či sankce pro dodržování navázání kontaktu dítěte s primární biologickou rodinou dítěte.

Zajímavou oblastí, vhodnou pro další průzkum, jsou nevýhody kvality péče o dítě v nezprostředkované pěstounské péči, kde se dominuje absence přípravného řízení pro náhradní rodinnou péči. Tím, že nezprostředkovaní pěstouni neprocházejí odborným posuzováním, stává se, že rodina, která již při výchově selhala, nyní a opakuje stejné výchovné chyby a neví, jak jim zamezit. Bylo by vhodné zavedení přípravného kurzu zaměřeného na specifika nezprostředkované pěstounské péče.

Závěr

Práce se zabývala tématem náhradní rodinné péče a konkrétně institucí pěstounské péče ve formě zprostředkované i nezprostředkované. Novela Zákona o sociálně právní ochraně dětí nově definuje právě tyto pojmy, jako je „zprostředkovaný“ a „nezprostředkovaný“ pěstoun, zostrňuje rozdíly mezi profesionálními a příbuznými pečujícími osobami. K porovnání příbuzenské pěstounské péče a profesionální pěstounské péče použila autorka kvalitativní výzkum, metodu rozhovoru se sociálními pracovníci neziskové organizace poskytující tzv. doprovázení. Autorka se rovněž zaměřila na to, jak se liší nástroje, které se používají při svěřeni dítěte do příbuzenské a profesionální pěstounské péče a na rozdíly ve spolupráci s doprovodnou organizací u příbuzenských či profesionálních pěstounů.

Práce měla pět základních výzkumných otázek, které byly podrobněji rozčleněny na podotázky obsahující specifikaci konkrétní formy pěstounské péče. Hlavním cílem této práce bylo zhodnotit dva rozlišné přístupy k pěstounské péči institucionalizované v českém systému sociálního zabezpečení a samotné praxi pohledem sociálních pracovníků. Tento cíl shledávám naplněným, výzkum potvrdil jednoznačnou rozdílnost mezi zprostředkovanou a nezprostředkovanou pěstounskou péčí. Rozdílnost této péče je v mnoha směrech, což potvrdily jednotlivé výzkumné otázky.

Prvním dílčím cílem práce bylo zhodnotit institucionální vymezení pěstounské péče v legislativním rámci systému sociálního zabezpečení v ČR. Z rozhovorů s klíčovými sociálními pracovníky a studiem dokumentů vyplývá nedostatečná legislativní úprava. Legislativa sice nově rozděluje formy pěstounské péče a podporuje profesionalizaci, negativem je ale nedostatečnost legislativní úpravy pro příbuzenskou pěstounskou péči. Jedním z velkých problémů legislativy jsou značné mezery v úpravě styku dětí s biologickými rodiči a popřípadě návrat dítěte do primární biologické rodiny.

Druhým dílčím cílem práce bylo identifikovat rozhodující nástroje, které podporují či naopak brzdí efektivní fungování instituce pěstounské péče. Zde vyvstal největší problém s nepřipraveností příbuzenských pěstounů, což lze přikládat k absenci přípravného kurzu, pozdější navázání vztahu s klíčovým sociálním pracovníkem a někdy dokonce neochota ke spolupráci.

8 Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použitých tištěných zdrojů

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5148-1.

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. Praha: Grada, 2012. Aktuální legislativa. ISBN 978-80-247-3724-9.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 25. (16. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2019. ISBN 978-80-7545-086-9.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-040-86.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9254-9.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 978-80-7178-303-9.

HELLER, Laurence a Aline LAPIERRE. *Uzdravení vývojového traumatu: jak trauma v raném dětství ovlivňuje naši schopnost seberegulace, vnímání sebe sama a schopnost navazovat vztahy*. Přeložil Lucie TĚŠNOVSKÁ. Olomouc: Fontána, [2016]. ISBN 978-80-7336-836-4.

HÖFFNER, Joseph. *Manželství a rodina*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. Ordo socialis. ISBN 80-85959-49-6.

JERONÝM, Klimeš. *Reakce na ambivalentní objekt*. Praha, 2002. Disertační práce. Univerzita Karlova-filosofická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Soňa Hermochová, CSc.

JERONÝM, Klimeš. *Budování identity dítěte*. 1. Praha 7: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2008.

KOCOURKOVÁ, Jana a Ria ČERNÁ. *Příběhy z praxe: Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou*. 1. Chrudim: Amalthea, 2021. ISBN 978-80-904801-9-3.

KOZEL, Roman. *Moderní marketingový výzkum: nové trendy, kvantitativní a kvalitativní metody a techniky, průběh a organizace, aplikace v praxi, přínosy a možnosti*. Praha: Grada, 2006. Expert (Grada). ISBN 80-247-0966-x.

KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, 1997-. ISBN 80-7357-050-5.

LINDEROVÁ, Ivica, Petr SCHOLZ a Michal MUNDUCH. *Úvod do metodiky výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2016. ISBN 978-80-88064-23-7.

LUSKOVÁ, Daniela, Jaromíra KOTÍKOVÁ, Linda SOKAČOVÁ, Lenka ŠILHÁNKOVÁ, Miroslava HORECKÁ, Pavlína JIRÁČKOVÁ a Lukáš PAVEL. *Hodnocení účelnosti využití státního příspěvku na výkon pěstounské péče na činnosti realizované v rámci doprovázení osob pečujících a osob v evidenci, vyčíslení nákladů na jednotlivé činnosti, které jsou součástí doprovázení*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-402-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 98 s. Praha: Portál, 1994. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

Náhradní výchova dětí - možnosti a meze: kolokvium I. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008. ISBN 978-80-87146-05-7.

NOVOTNÁ, Věra. K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*. Praha 3: Wolters Kluwer ČR, 2010, **12**(9), 6-10. ISSN 1212-866X.

PAZLAROVA, Hana, ed. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající*. 1. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807-3672-508.

SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2015. ISBN 978-80-7395-955-5.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

WINNETTE, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Scan, 2010. ISBN 978-80-86620-20-6.

ŽIŽLAVSKÝ, Martin. *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3110-7.

2 Seznam použitých internetových zdrojů

Analýzy v oblasti náhradní rodinné péče. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 2015 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Analyza_PRIDE.pdf/3717ecfb-ff2c-51cc-81b8-f434f6c8c26c

Attachment: o důležitosti citového pouta v životě, o jeho poruchách a léčení. *Asociace Dítě a Rodina, z.s.* [online]. Praha 2: Dítě a Rodina, c2015 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.ditearodina.cz/images/soubory/informacni-materialy/Attachment-O-dulezitosti-citoveho-pouta-v-zivote.pdf>

DVOŘÁKOVÁ, Inka a Petr KOKAISL. Pokračování Církve československé husitské ve 21. století: Hospodářská a kulturní studia (HKS), 2019. *PEF ČZU: Hospodářská a kulturní studia* [online]. Praha: ČZU, c2005-2021, 26. 09. 2019 [cit. 2021-9-21]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/ls2019:cirkev_ceskoslovenska_husitska

LEBLANC, Élizabel, Fanny DÉGEILH, Véronique DANEAULT, Miriam H. BEAUCHAMP a Annie BERNIER. Attachment Security in Infancy: A Preliminary Study of Prospective Links to Brain Morphometry in Late Childhood. *Frontiers in Psychology* [online]. 2017, **8** [cit. 2021-9-30]. ISSN 1664-1078. Dostupné z: [doi:10.3389/fpsyg.2017.02141](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02141)

Pěstounská péče příbuzných – analýza potřeb: závěrečná zpráva. *Nadace Sirius* [online]. Praha 1: SocioFactor, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Zaverecna-zprava-Pestounska-pece-pribuznych-analyza-potreb_k_5-2-2021.pdf

Pomoc ohrožený dětem selepší. *SOS dětské vesničky, z.s.* [online]. Praha: SOS dětské vesničky, c2021, 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.sos-vesnicky.cz/sos-pestounstvi/pro-pestouny/aktuality/pomoc-ohrozenym-detem-se-zlepsi/>

Předčasně ukončená pěstounská péče: Selhává pěstounská péče v České republice? Výzkumná zpráva. *Lumos: Czech Republic* [online]. Praha: Lumos, c2021, 9. 12. 2019

[cit. 2021-10-21]. Dostupné z:

https://lumos.contentfiles.net/media/assets/file/Lumos_ZPRAVA_predcasne_ukonceni_p.p.pdf

RABURU, Pamela A. The Self- Who Am I?: Children's Identity and Development through Early Childhood Education. *Journal of Educational and Social Research* [online]. 2015 [cit. 2021-10-8]. ISSN 2239978X. Dostupné z: doi:10.5901/jesr.2015.v5n1p95

Sporů o děti přibývá a jsou vyhocenější. *Ombudsman veřejný ochránce práv* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 30. května 2018 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/sporu-o-deti-pribyva-a-jsou-vyhrocenejsi/>

Statistiky. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, 25. 3. 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/statistiky-1>

Státní rozpočet v kostce - 2020. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR, c2021, 27. 3. 2020 [cit. 2020-12-29]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2020-38000>

STEENBAKKERS, Anne, Steffie VAN DER STEEN a Hans GRIETENS. The Needs of Foster Children and How to Satisfy Them: A Systematic Review of the Literature. *Clinical Child and Family Psychology Review* [online]. 2018, 21(1), 1-12 [cit. 2021-10-14]. ISSN 1096-4037. Dostupné z: doi:10.1007/s10567-017-0246-1

TURNER, Melody, Helen BECKWITH, Robbie DUSCHINSKY, Tommie FORSLUND, Sarah Louise FOSTER, Barry COUGHLAN, Sanchita PAL a Professor CARLOE SCHUENGEL. Attachment difficulties and disorders. *InnovAiT: Education and inspiration for general practice* [online]. 2019, 12(4), 173-179 [cit. 2021-9-30]. ISSN 1755-7380. Dostupné z: doi:10.1177/1755738018823817

Unikátní výzkum o pěstounské péči příbuzných: v řadě ohledů se liší od ostatních pěstounů, přitom tvoří většinu. *SocioFactor: Výzkum, vzdělávání, projekty* [online]. Ostrava: SocioFactor, c2013-2021, 11. února 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z:

https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/210211_TZ_Unikatni_vyzkum_Pribuzni-se-lisi-od-pestounu-pritom-tvori-vetsinu.pdf

Zpráva o činnosti Úřadu práce České republiky 2020. *Úřad práce ČR* [online]. Praha: MPSV, 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/zprava-o-cinnosti>

Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 9. 9. 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zakladni-ukazatele-z-oblasti-prace-a-socialniho-zabezeceni-v-cr>

3 Legislativní prameny

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Metodické doporučení MPSV č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 2009 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-7.pdf/e86827bf-df9a-8bd2-692a-ce1a13e7f691

Sněmovní tisk 564/0: Novela z. o sociálně-právní ochraně dětí. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Poslanecká sněmovna, 6. volební období, 2010-2013* [online]. Praha: PSP ČR, c1995-2021, 29. prosince 2011 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=564&CT1=0>

Sněmovní tisk 911: Novela z. o sociálně-právní ochraně dětí. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Poslanecká sněmovna, 8. období, od 2017* [online]. Praha: PSP ČR, c1995-2021, 29. prosince 2011 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z:

<https://psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=911&CT1=0>

Analýzy v oblasti náhradní rodinné péče. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 2015 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z:
https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Analyza_PRIDE.pdf/3717ecfb-ff2c-51cc-81b8-f434f6c8c26c

Tisková zpráva: Praha, 26. ledna 2021 Novela o sociálně-právní ochraně dětí čeká na projednání v Poslanecké sněmovně. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 26. ledna 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z:
https://www.mpsv.cz/documents/20142/2061970/26_01_2021-TZ_novela_SPOD.pdf/

Tisková zpráva: Senát podpořil posílení pěstounské péče. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: MPSV, c2021, 9. září 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z:
https://www.mpsv.cz/documents/20142/2061970/09_09_2021_OSPOD+v+Senátu.pdf/50b8f05c-6e04-09c5-6c81-75cfea0a6b6e